

**راهکارهای دکتر فرامرز ذاکری
جهت درمان اختلالات روانپزشکی همراه
پارکینسون**

مؤلفین:

دکتر فرامرز ذاکری؛ متخصص اعصاب و روان (روانپزشک)

دکتر آمنه ذاکری؛ متخصص روان شناسی

پاییز ۱۴۰۴

راهکارهای دکتر فرامرز ذاکری جهت درمان اختلالات روانپزشکی همراه پارکینسون

سرشناسه	ذاکری، فرامرز، ۱۳۴۸ -
عنوان و نام پدیدآور	راهکارهای دکتر فرامرز ذاکری جهت درمان اختلالات
روانپزشکی همراه پارکینسون / مولفین فرامرز ذاکری. آمنه ذاکری؛ ویراستار لیلا شاهرخ	
منشخصات نشر	تهران: حامی پژوهش، ۱۴۰۴
منشخصات ظاهری	ز، ۱۳۷ ص. : مصور؛ ۱۴/۵ * ۲۱/۵ سم
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۸۷۱۶-۱۹-۰۰
وضعیت فهرست نویسی	فیبا :
موضوع	پارکینسون، تشخیص، اختلالات روانپزشکی
شناسه افزوده	ذاکری، آمنه، ۱۳۶۱
وضعیت فهرست نویسی	فیبا :
یادداشت	کتابنامه
رده بندی کنگره	RC۲۸۲ :
رده بندی دیویی	۶۱۶/۸۳۳۰۶۱ :
شماره کتابشناسی ملی	۱۰۳۶۰۱۷۷ :
اطلاعات رکورد کتابشناسی	فیبا :

ناشر	مفاخرین
نام کتاب :	راهکارهای دکتر فرامرز ذاکری جهت درمان اختلالات روانپزشکی همراه پارکینسون
مؤلفین :	فرامرز ذاکری - آمنه ذاکری
ویراستار	لیلا شاهرخ
حروفچینی و صفحه آرایی :	واحد مهربانی
نوبت چاپ، تاریخ انتشار:	چاپ اول، سال ۱۴۰۴
شمارگان :	۱۰۰۰ جلد
قطع و تعداد صفحات:	رقعی
قیمت	۳۲۴۰۰۰ تومان
شماره استاندارد بین المللی کتاب:	۹۷۸-۶۲۲-۸۷۱۶-۱۹-۰۰
کلیه حقوق قانونی برای مؤلف محفوظ می باشد و هیچ شخص حقیقی یا حقوقی حق تکثیر تمام یا قسمتی از این اثر را به هر شکل اعم از کپی، صوتی، تصویری، الکترونیکی بدون اجازه کتبی ناشر را نداشته و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار خواهند گرفت.	

(این کتاب نشانه تمجید من از ذهن شما است)
امیدوارم در مسیر طولانی تحولات درونی کمک کننده باشد
با آرزوی بهترین ها برای شما مخاطب گرامی

فهرست مطالب

صفحه	عناوین
۶.....	مقدمه
۸.....	پیشگفتار
۱۰.....	فصل اول: تعریف پارکینسون، دلایل و نشانه ها
۱۱.....	اهمیت شناخت بیماری پارکینسون
۱۳.....	تعریف و ماهیت بیماری پارکینسون
۱۶.....	دوره زمانی بروز نشانه‌ها
۱۷.....	مروری کوتاه بر تاریخچه شناخت بیماری پارکینسون
۱۹.....	عوامل و علل پارکینسون
۲۳.....	علائم و نشانه‌های بالینی بیماری پارکینسون
۲۷.....	تفاوت علائم بیماری پارکینسون در مراحل مختلف
۲۷.....	مرحله ابتدایی
۲۹.....	مرحله متوسط
۳۱.....	مرحله پیشرفته
۳۳.....	تأثیر علائم روان‌شناختی بر کیفیت زندگی بیماران
۳۷.....	بار روانی بیماری برای بیمار
۳۹.....	پیامدهای روانی بیماری برای خانواده و مراقبان
۵۱.....	فصل دوم: راه‌های پیشگیری از پارکینسون
۵۲.....	اهمیت پیشگیری از پارکینسون
۵۴.....	شناخت عوامل خطر به‌عنوان گام نخست پیشگیری
۵۸.....	نقش بهداشت خواب در پیشگیری از پارکینسون

۶۱	تغذیه مناسب و رژیم‌های غذایی محافظت‌کننده
۶۷	نقش ورزش در پیشگیری و کند کردن پیشرفت پارکینسون
۶۹	پیشگیری ثانویه: تشخیص زودهنگام و اقدامات اولیه
۷۷	پایش افرادی با سابقه خانوادگی یا عوامل خطر بالا
۷۹	اهمیت مراجعه منظم به روانپزشک و چکاپ‌های عصبی
۸۰	نقش آموزش و آگاهی‌بخشی عمومی در پیشگیری از پارکینسون
۸۲	جایگاه سیاست‌های بهداشتی و اجتماعی در پیشگیری از پارکینسون
۸۵	فصل سوم: درمان پارکینسون
۸۶	درمان پارکینسون
۸۶	اهداف درمان
۸۷	درمان غیر دارویی
۸۸	درمان‌های روان پزشکی
	معایب و مزایای استفاده از شوک الکتریکی (ECT) برای درمان پارکینسون
۹۰	
۹۱	استفاده از دستگاه rTMS
۹۴	تحریک جریان مستقیم ترانس کرانیال (tDCS)
۹۴	مکانیزم‌های اثر tDCS در پارکینسون
۹۵	مکانیزم‌های اثر tDCS بر علائم مختلف پارکینسون
۹۷	مزایا و محدودیت‌های tDCS در درمان پارکینسون
۹۸	درمان شناختی رفتاری (CBT)
۱۰۰	چرا بیماران پارکینسون به CBT نیاز دارند؟
۱۰۳	آموزش مهارت‌های مقابله‌ای و مدیریت استرس در درمان پارکینسون ...

اهداف آموزش مهارت‌های مقابله‌ای.....	۱۰۵
انواع مهارت‌های مقابله‌ای مفید برای بیماران پارکینسون.....	۱۰۵
مدیریت استرس در بیماران پارکینسون.....	۱۰۷
گروه‌درمانی و حمایت‌های اجتماعی-روانی در درمان پارکینسون.....	۱۰۸
گروه‌درمانی چیست و چگونه به بیماران پارکینسون کمک می‌کند؟.....	۱۱۰
نقش خانواده در درمان و پیشگیری از بیماری پارکینسون.....	۱۱۱
روش‌های نوروتراپی.....	۱۱۳
درمان پارکینسون با بیوفیدبک.....	۱۱۵
انواع بیوفیدبک در درمان پارکینسون.....	۱۱۶
دارو درمانی.....	۱۲۰
اصول کلی درمان دارویی.....	۱۲۱
سوال‌های پر تکرار مراجعین محترم و پاسخ‌های آقای دکتر فرامرز ذاکری.....	۱۲۵
منابع.....	۱۲۹

مقدمه

بیماری پارکینسون یکی از پیچیده‌ترین و چالش‌برانگیزترین بیماری‌های تحلیل‌برنده عصبی است که نه تنها سلامت جسمی بلکه روان و کیفیت زندگی میلیون‌ها نفر را در سراسر جهان تحت تأثیر قرار می‌دهد. این بیماری که با اختلال در عملکرد نورون‌های تولیدکننده دوپامین در مغز آغاز می‌شود، تدریجاً منجر به بروز علائمی چون لرزش، سفتی عضلات، کندی حرکات و اختلال در حفظ تعادل می‌شود. با این حال، آنچه که کمتر در نگاه نخست دیده می‌شود و گاه حتی نادیده گرفته می‌شود، طیف وسیعی از مشکلات روان‌شناختی و روان‌پزشکی است که بیماران پارکینسونی با آن دست‌به‌گریبان هستند.

افسردگی، اضطراب، اختلال در تمرکز و حافظه، احساس ناامیدی، تغییرات خلق‌وخو، توهمات و حتی اختلالات رفتاری از جمله مسائلی هستند که بسیاری از مبتلایان به پارکینسون در طول زندگی خود تجربه می‌کنند. این مشکلات نه تنها بار روانی بیماری را افزایش می‌دهند، بلکه می‌توانند مانعی جدی در مسیر درمان و بهبود علائم جسمانی نیز باشند. وقتی روان بیمار آسیب ببیند، انگیزه و توانایی او برای مشارکت در درمان کاهش می‌یابد و امید به زندگی کم‌رنگ‌تر می‌شود؛ از همین رو، مراقبت روان‌پزشکی باید بخشی جدانشدنی از مدیریت جامع بیماری پارکینسون باشد.

از سوی دیگر، خانواده‌ها و مراقبان نیز با فشارهای روحی فراوانی روبه‌رو هستند. درک تغییرات رفتاری و عاطفی بیمار، انطباق با نیازهای او و مواجهه با مشکلات روزمره می‌تواند برای آنان طاقت‌فرسا باشد. بنابراین، رسیدگی به

ابعاد روانی بیماری، نه تنها برای بیمار بلکه برای اطرافیان او نیز حائز اهمیت فراوان است.

کتاب حاضر با هدف تبیین و ارائه راهکارهای عملی برای مدیریت و درمان جنبه‌های روان‌پزشکی بیماری پارکینسون نگاشته شده است. تلاش شده تا با نگاهی علمی و در عین حال کاربردی، به بررسی دقیق پیامدهای روانی بیماری پرداخته و روش‌هایی برای شناسایی، پیشگیری و درمان این اختلالات ارائه شود. این کتاب به گونه‌ای طراحی شده است که هم برای متخصصان حوزه سلامت روان و مغز و اعصاب، و هم برای مراقبان و خانواده‌های بیماران قابل استفاده باشد و در مسیر مراقبت چندبُعدی از بیماران، راهنمایی مؤثر و الهام‌بخش باشد.

امید است که این اثر بتواند آگاهی و توجه به سلامت روان بیماران پارکینسونی را افزایش دهد، کیفیت زندگی بیماران و خانواده‌هایشان را بهبود بخشد و باری هرچند کوچک از دوش آنان بردارد.

دکتر فرامرز ذاکری

متخصص اعصاب و روان (روانپزشک)

پیشگفتار

بیماری پارکینسون صرفاً یک اختلال حرکتی نیست؛ بلکه پدیده‌ای چندبُعدی است که بافت روانی و اجتماعی زندگی فرد را عمیقاً تحت تأثیر قرار می‌دهد. از دیدگاه روان‌شناسی، این بیماری نمونه‌ای بارز از ارتباط تنگاتنگ جسم و روان است؛ به گونه‌ای که نه تنها تغییرات بیولوژیکی مغز موجب بروز مشکلات روان‌شناختی می‌شوند، بلکه واکنش‌های هیجانی و شناختی بیمار نیز می‌توانند بر شدت علائم جسمانی و کیفیت زندگی او اثر بگذارند.

برای بسیاری از مبتلایان، تجربه پارکینسون با طیفی از احساسات پیچیده همراه است: ترس، غم، خشم، ناامیدی، احساس شرم یا طردشدگی. این واکنش‌های هیجانی طبیعی هستند؛ اما اگر مدیریت نشوند، می‌توانند به افسردگی، اضطراب، کاهش اعتمادبه‌نفس و حتی انزوای اجتماعی منجر شوند. از سوی دیگر، اختلالات شناختی، مانند کندی ذهنی، مشکلات توجه و حافظه، و در برخی موارد زوال عقل، بر توانایی فرد برای سازگاری و مقابله با بیماری تأثیر می‌گذارند.

از منظر روان‌شناسی، بیمار مبتلا به پارکینسون درگیر یک بحران هویتی نیز هست. تغییرات تدریجی در توانایی‌های بدنی و ذهنی، نقش‌های اجتماعی و خانوادگی فرد را دگرگون می‌کند و احساس ارزشمندی و کنترل بر زندگی را تهدید می‌کند. در چنین شرایطی، نقش روان‌شناس و متخصصین اعصاب و روان، کلیدی و حیاتی است. آن‌ها می‌توانند با مداخلاتی مانند روان‌درمانی حمایتی، درمان شناختی-رفتاری، آموزش مهارت‌های مقابله‌ای، و ارتقای

انعطاف‌پذیری روانی، به بیمار کمک کنند تا با چالش‌های بیماری کنار بیاید و کیفیت زندگی خود را حفظ کند.

در عین حال، خانواده و مراقبان نیز به حمایت روان‌شناختی نیاز دارند. آن‌ها نه تنها با فشارهای فیزیکی مراقبت از بیمار مواجه‌اند، بلکه استرس، سوگ و احساس درماندگی را نیز تجربه می‌کنند. از این‌رو، رویکرد روان‌شناختی به پارکینسون، باید هم بیمار و هم شبکه حمایتی او را دربر گیرد.

کتاب پیش‌رو با هدف پرداختن به جنبه‌های روان‌شناختی بیماری پارکینسون و ارائه راهکارهای علمی و کاربردی برای مداخلات روانی-اجتماعی تدوین شده است. در این کتاب تلاش شده است تا علاوه بر تشریح پیامدهای روانی و شناختی بیماری، روش‌های مؤثر برای ارزیابی، پیشگیری و درمان این مشکلات از منظر روان‌شناسی، خانواده‌درمانی و توانبخشی روانی مطرح شود. امید است که این اثر بتواند راهنمایی برای متخصصان روان‌شناسی، روان‌پزشکی، مشاوران، مراقبان و خانواده‌ها باشد و به ارتقای سلامت روان بیماران پارکینسونی و کاهش رنج آن‌ها کمک کند.

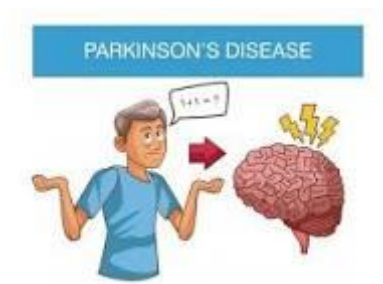
دکتر آمنه ذاکری

(متخصص روانشناسی)

فصل اول: تعریف پارکینسون، دلایل و نشانه‌ها

اهمیت شناخت بیماری پارکینسون

شناخت دقیق و جامع بیماری پارکینسون، گامی اساسی و غیرقابل انکار در مسیر مراقبت از بیماران، پیشگیری از تشدید عوارض و ارتقای کیفیت زندگی آنان است. این بیماری، برخلاف تصور عموم، صرفاً یک اختلال حرکتی ساده نیست؛ بلکه یک اختلال پیچیده، مزمن و پیش‌رونده با پیامدهایی چندبُعدی است که هم عملکردهای جسمانی، هم وضعیت روانی و شناختی، و هم روابط اجتماعی و نقش‌های فردی بیمار را تحت تأثیر قرار می‌دهد. آگاهی از این پیچیدگی‌ها، نقطه آغاز برای مدیریت صحیح بیماری است.

از دیدگاه روان‌شناسی، آگاهی و شناخت بیماری کمک می‌کند تا بیمار بتواند تغییرات جسمی و روانی خود را به‌درستی معنا کند و با پذیرش تدریجی آن‌ها، واکنش‌های هیجانی خود را کنترل کرده و دچار درماندگی، ناامیدی یا احساس بی‌ارزشی نشود. بیمارانی که آگاهانه و فعالانه در فرآیند درمان و مراقبت از خود مشارکت می‌کنند، کمتر دچار افسردگی، اضطراب یا انزوای اجتماعی می‌شوند و با انگیزه بیشتری به توانبخشی و رعایت دستورات درمانی ادامه می‌دهند. همچنین، اطلاع از علائم اولیه بیماری و نشانه‌های

هشداردهنده، به بیماران و خانواده‌ها کمک می‌کند تا در کوتاه‌ترین زمان ممکن به دنبال کمک حرفه‌ای بروند و از پیشرفت سریع‌تر بیماری جلوگیری کنند.

شناخت بیماری از سوی خانواده و اطرافیان نیز اهمیت بسیاری دارد. زمانی که خانواده‌ها از ماهیت و روند پیشرفت پارکینسون، چالش‌های روانی و جسمانی بیمار، و نیازهای عاطفی و مراقبتی او آگاه باشند، می‌توانند نقش حمایتی مؤثرتری ایفا کنند و به جای احساس سردرگمی یا خشم، با همدلی، صبر و برنامه‌ریزی، کیفیت زندگی خود و بیمار را بهبود ببخشند. علاوه بر آن، آموزش خانواده‌ها باعث می‌شود فشارهای روانی مراقبت از بیمار کاهش یابد و خطر فرسودگی و اختلالات روانی در مراقبان به حداقل برسد. برای متخصصان حوزه سلامت، به‌ویژه روان‌شناسان، روان‌پزشکان، کاردرمانگران و مشاوران، شناخت ابعاد جسمانی و روانی بیماری، شرط لازم برای ارائه درمان‌های جامع، هدفمند و اثربخش است. درک هم‌زمان جنبه‌های حرکتی و روان‌شناختی بیماری، به آن‌ها امکان می‌دهد که مداخلات روانی و توانبخشی را متناسب با مرحله بیماری و شرایط روانی-اجتماعی بیمار طراحی و اجرا کنند.

در سطحی وسیع‌تر، افزایش آگاهی عمومی درباره پارکینسون نیز می‌تواند با کاهش انگ و تبعیض اجتماعی علیه بیماران، شرایط بهتری برای حضور فعال‌تر و باکیفیت‌تر آنان در جامعه فراهم کند. بیماران که از حمایت اجتماعی کافی و پذیرش جمعی برخوردارند، کمتر احساس انزوا کرده و از سلامت روان بهتری بهره‌مند می‌شوند.

بنابراین، شناخت همه‌جانبه بیماری پارکینسون، نه تنها ابزار اصلی در مدیریت بهتر علائم و درمان است، بلکه عامل کلیدی در حفظ عزت‌نفس، آرامش روانی، توانمندی اجتماعی و انسجام خانوادگی بیماران و مراقبان آنان به شمار می‌آید. این آگاهی، پلی است میان بیماری و کیفیت زندگی؛ پلی که هم بیماران و هم اطرافیانشان باید با هم از آن عبور کنند تا بتوانند با چالش‌های این مسیر طولانی و دشوار با امید و توانایی بیشتری روبه‌رو شوند.

تعریف و ماهیت بیماری پارکینسون

بیماری پارکینسون یکی از شایع‌ترین اختلالات دستگاه عصبی مرکزی و از گروه بیماری‌های تحلیل‌برنده عصبی به شمار می‌آید. این بیماری یک اختلال مزمن، پیشرونده و غیرقابل درمان کامل است که به تدریج سلول‌های عصبی

مسئول تولید ماده شیمیایی دوپامین در بخشی از مغز به نام «ماده سیاه»^۱ را از بین می برد. کاهش سطح دوپامین، که نقشی حیاتی در کنترل و هماهنگی حرکات ارادی دارد، منجر به بروز اختلالات حرکتی و غیر حرکتی می شود که از ویژگی های بارز بیماری پارکینسون هستند.

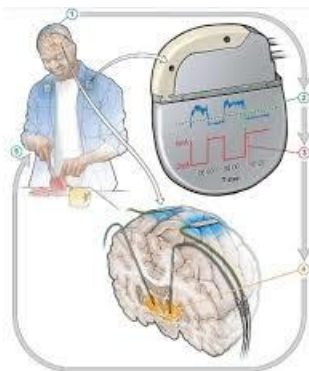

پارکینسون در اصل یک سندروم بالینی است که با ترکیبی از علائم مشخص مانند لرزش در حال استراحت، کندی حرکت (برادی کینزی)، سفتی عضلات (ریجیدیتی) و ناپایداری وضعیتی همراه است. با این حال، ماهیت بیماری بسیار فراتر از این چهار علامت کلاسیک است. بسیاری از بیماران از همان مراحل اولیه یا در طول پیشرفت بیماری، طیف گسترده ای از علائم غیر حرکتی از جمله اختلالات شناختی، تغییرات خلق و خو، اضطراب، افسردگی، اختلال خواب و اختلالات خودکار بدن (مانند بیوست یا تغییر فشار خون) را نیز تجربه می کنند.

ماهیت پارکینسون به دلیل ماهیت تدریجی، مزمن و ناگزیری که دارد، علاوه بر پیامدهای جسمی، اثرات روان شناختی و اجتماعی عمیقی بر زندگی فرد و

^۱ Substantia Nigra

اطرافیان او برجای می‌گذارد. افراد مبتلا معمولاً با نوعی بحران هویت و از دست دادن تدریجی توانایی‌ها و استقلال مواجه می‌شوند که می‌تواند منجر به آسیب‌پذیری روانی، احساس ناتوانی و انزوای اجتماعی شود. از این رو، امروزه پارکینسون به‌عنوان یک بیماری چندبعدی شناخته می‌شود که همزمان جنبه‌های حرکتی، شناختی، هیجانی و اجتماعی فرد را درگیر می‌کند.

نکته مهم در ماهیت این بیماری آن است که سیر پیشرفت آن در افراد مختلف متفاوت است و ممکن است سرعت بروز و شدت علائم بسته به شرایط ژنتیکی، محیطی، سبک زندگی و حمایت‌های روانی-اجتماعی فرد تغییر کند. این ویژگی سبب می‌شود که مدیریت پارکینسون نیازمند رویکردی فردمحور، جامع و بین‌رشته‌ای باشد.

به طور خلاصه، پارکینسون یک بیماری عصبی-روانی مزمن است که با تخریب سلول‌های عصبی و کاهش دوپامین در مغز آغاز می‌شود و به مرور ابعاد مختلف زندگی فرد را تحت تأثیر قرار می‌دهد. درک این ماهیت پیچیده، مقدمه‌ای ضروری برای طراحی مداخلات روانپزشکی، روان‌شناختی و توانبخشی مؤثر برای بیماران و خانواده‌های آنان به شمار می‌رود.

دوره زمانی بروز نشانه ها

معمولاً از دیدگاه پزشکی، بیماری پارکینسون یک اختلال تحلیل‌برنده عصبی (نورودژنراتیو) مزمن و پیشرونده است که عمدتاً دستگاه حرکتی بدن را تحت تأثیر قرار می‌دهد. این بیماری به دلیل از دست رفتن تدریجی سلول‌های عصبی تولیدکننده دوپامین در ناحیه‌ای از ساقه مغز به نام ماده سیاه رخ می‌دهد.

دوپامین یکی از مهم‌ترین انتقال‌دهنده‌های عصبی است که در تنظیم حرکات ارادی، هماهنگی عضلات و تعادل نقش کلیدی دارد. کاهش سطح دوپامین باعث اختلال در مسیرهای عصبی مغز، به‌ویژه در ناحیه عقده‌های قاعده‌ای^۱، شده و منجر به بروز علائم حرکتی و غیرحرکتی می‌شود.

از نظر بالینی، پارکینسون به‌عنوان یک سندروم حرکتی شناخته می‌شود که ویژگی‌های اصلی آن شامل:

- لرزش در حال استراحت^۲
- کندی حرکت یا برادی‌کینزی^۱

^۱ Basal Ganglia

^۲ Tremor

• سفتی عضلات^۲

• اختلالات وضعیتی و تعادل^۳

این چهار علامت، معیارهای اصلی تشخیص بالینی بیماری محسوب می‌شوند. با این حال، امروزه مشخص شده است که پارکینسون تنها به این علائم محدود نیست و طیف وسیعی از مشکلات غیرحرکتی مانند افسردگی، اضطراب، اختلال خواب، مشکلات شناختی، خستگی، اختلالات گوارشی و اختلال در عملکردهای خودکار بدن نیز بخشی از تصویر بالینی بیماری هستند.

از منظر پزشکی، پارکینسون بیماری‌ای با علت ناشناخته دقیق (ایدیوپاتیک) در اغلب موارد است، هرچند عوامل ژنتیکی، محیطی، التهابات عصبی و استرس اکسیداتیو به‌عنوان عوامل زمینه‌ساز مطرح شده‌اند.

بنابراین، روانپزشکان پارکینسون را یک بیماری چندوجهی می‌دانند که تشخیص آن بر اساس معاینه بالینی و مشاهده الگوی علائم است و درمان آن عمدتاً بر پایه کنترل علائم و بهبود کیفیت زندگی بیمار از طریق داروها، جراحی و توانبخشی‌های پزشکی و روانی انجام می‌شود.

مروری کوتاه بر تاریخچه شناخت بیماری پارکینسون

شناخت بیماری پارکینسون به بیش از دو قرن پیش بازمی‌گردد؛ زمانی که در سال ۱۸۱۷، پزشک انگلیسی جیمز پارکینسون برای نخستین بار این بیماری را به طور علمی و دقیق شرح داد و آن را «لرزش ناقص یا فلج لرزان» نامید.

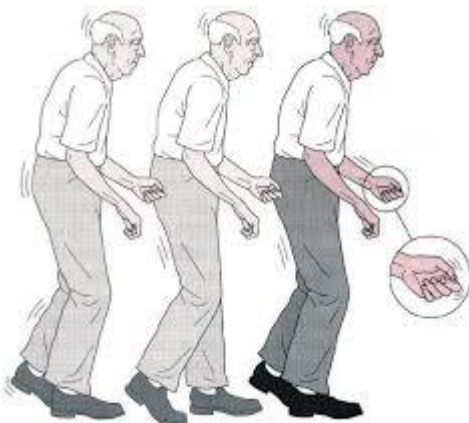
^۱ Bradykinesia

^۲ Rigidity

^۳ Postural Instability

او در مقاله‌ای تحت عنوان «مقاله‌ای درباره فلج لرزان»^۱، علائم بالینی این بیماری شامل لرزش، کندی حرکت و سفتی عضلات را توصیف کرد و توجه جامعه پزشکی را به این اختلال جلب نمود.

در دهه‌های بعد، پیشرفت‌های مهمی در شناخت علت و مسیرهای عصبی بیماری صورت گرفت. در اواسط قرن بیستم، دانشمندان دریافتند که کاهش ماده شیمیایی دوپامین در مغز علت اصلی بروز علائم حرکتی پارکینسون است. این کشف زمینه‌ساز توسعه درمان‌های دارویی مؤثر مانند لوودوپا^۲ شد که تحولی بزرگ در مراقبت از بیماران ایجاد کرد.

از اواخر قرن بیستم به بعد، با پیشرفت علوم اعصاب و تکنولوژی‌های تصویربرداری مغز، ابعاد تازه‌ای از بیماری پارکینسون شناخته شد. علاوه بر علائم حرکتی، اهمیت علائم غیرحرکتی مانند اختلالات روانی، شناختی و خواب به عنوان بخش جدایی‌ناپذیر بیماری مورد تأکید قرار گرفت.

^۱ An Essay on the Shaking Palsy

^۲ Levodopa

همچنین، نقش ژنتیک و عوامل محیطی در بروز بیماری به طور گسترده‌تری مورد بررسی قرار گرفت.

امروزه، پارکینسون به عنوان یک بیماری پیچیده چندبُعدی درک می‌شود که نیازمند رویکردی جامع در تشخیص، درمان و توانبخشی است. پیشرفت‌های مداوم در زمینه نوروفیزیولوژی، روان‌پزشکی و روان‌شناسی به بهبود کیفیت زندگی بیماران کمک شایانی کرده‌اند و چشم‌اندازهای امیدوارکننده‌ای برای درمان‌های آینده فراهم آورده‌اند.

عوامل و علل پارکینسون

در ادامه، بیماری پارکینسون یک اختلال عصبی پیچیده و چندعاملی است که علت دقیق و قطعی آن هنوز به طور کامل روشن نشده است. با این حال، شواهد علمی نشان می‌دهد که این بیماری از تعامل میان عوامل ژنتیکی، محیطی، و فرآیندهای زیستی در مغز ناشی می‌شود.

۱. عوامل ژنتیکی

هرچند بیشتر موارد بیماری پارکینسون به صورت پراکنده و بدون سابقه خانوادگی مشخص بروز می‌کند (ایدیوپاتیک)، اما مطالعات ژنتیک طی دو

دهه اخیر نشان داده‌اند که در حدود ۱۰ تا ۱۵ درصد بیماران، جهش‌ها یا تغییرات ژنی ارثی با افزایش خطر ابتلا مرتبط است. برخی ژن‌های کلیدی که در پاتوژنز بیماری نقش دارند، عبارتند از:

- **LRRK۲**: شایع‌ترین ژن جهش‌یافته در بیماران خانوادگی و حتی موارد پراکنده، که عمدتاً در جمعیت‌های خاص (مانند اروپایی-آشکنازی) دیده می‌شود.
- **SNCA**: ژنی که کد کننده پروتئین آلفا-سینکلئین است و تجمع غیرطبیعی آن در نورون‌ها به شکل اجسام لوی مشخصه آسیب‌شناسی بیماری است.

- **(DJ-۱), PARK۷, PINK۱ و PRKN** (پارکین): ژن‌هایی که معمولاً با اشکال زودرس بیماری در ارتباط‌اند و بیشتر در فرم‌های خانوادگی دیده می‌شوند. وجود سابقه خانوادگی بیماری، به‌ویژه در بستگان درجه اول (والدین، خواهر و برادر)، احتمال ابتلا را نسبت به جمعیت عمومی چند برابر می‌کند. با این حال، ژنتیک به تنهایی تعیین‌کننده نیست و اغلب با عوامل محیطی در تعامل است.

۲. عوامل محیطی

عوامل محیطی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین زمینه‌سازهای پارکینسون مطرح‌اند و می‌توانند اثر تخریبی مستقیمی بر نورون‌های دوپامینرژیک یا اثرات ژنتیکی فرد را تشدید کنند. تماس طولانی‌مدت با مواد سمی مانند آفت‌کش‌ها (پاراکوات، روتنون)، علف‌کش‌ها، فلزات سنگین (مانند منگنز، سرب)، مواد شیمیایی صنعتی (مانند حلال‌ها) و حتی آب آشامیدنی آلوده، با آسیب اکسیداتیو و مرگ سلولی در مغز همراه است.

علاوه بر آن، آسیب‌های مکرر به سر که ممکن است در ورزشکاران حرفه‌ای یا افراد حادثه‌دیده رخ دهد، خطر ابتلا به بیماری را افزایش می‌دهد، احتمالاً به دلیل ایجاد میکروآسیب‌های مزمن و التهاب در بافت مغز. زندگی در روستاها یا مناطق با آلودگی‌های بالای زیست‌محیطی نیز به‌عنوان یک عامل خطر متوسط شناخته شده است.

۳. سن و جنسیت

سن، مهم‌ترین عامل خطر شناخته‌شده برای بیماری پارکینسون است. شیوع بیماری به‌طور مشخص از حدود ۶۰ سالگی افزایش می‌یابد و بیشترین بروز آن در دهه‌های ۶۰ و ۷۰ زندگی است. با افزایش سن، ظرفیت ترمیم سلول‌های عصبی کاهش می‌یابد و فرآیندهای مخرب مانند استرس اکسیداتیو و التهاب مزمن شدت می‌گیرند.

همچنین، مطالعات نشان داده‌اند که مردان حدود ۵۰ درصد بیشتر از زنان به بیماری مبتلا می‌شوند، که علت دقیق آن مشخص نیست اما ممکن است به تفاوت‌های هورمونی، متابولیک و مواجهه با عوامل محیطی بازگردد.

۴. ویژگی‌های فردی و روان‌شناختی

از منظر روان‌شناسی، برخی صفات شخصیتی و سبک‌های مقابله‌ای ممکن است با خطر بالاتر ابتلا به پارکینسون مرتبط باشند. مطالعات نشان داده‌اند که افرادی با ویژگی‌های شخصیتی درون‌گرایی، تمایل به اضطراب، دقت و کنترل بیش از حد (ویژگی‌های شخصیت سواسی-جبری) ممکن است مستعدتر باشند.

همچنین، تجربه استرس‌های روانی شدید یا مزمن، به‌ویژه در سنین بالا، می‌تواند باعث تغییرات التهابی و آسیب‌پذیری بیشتر نورون‌ها شود. گرچه ارتباط بین استرس مزمن و بروز بیماری هنوز قطعی نیست، اما نقش آن در تشدید علائم و پیشرفت بیماری کاملاً شناخته شده است.

۵. سایر عوامل زیستی

علاوه بر عوامل ژنتیکی و محیطی، تغییرات سلولی و مولکولی نیز در بروز بیماری نقش دارند. مهم‌ترین این فرآیندها عبارتند از: استرس اکسیداتیو: تولید بیش از حد رادیکال‌های آزاد و کاهش ظرفیت آنتی‌اکسیدانی مغز که به مرگ نورونی منجر می‌شود.

التهاب عصبی مزمن: فعال‌سازی طولانی مدت سلول‌های میکروگلیا و آزاد شدن مواد التهابی آسیب‌زا در بافت عصبی.

تجمع پروتئین‌های غیرطبیعی: به‌ویژه آلفا-سینکلیئین که به صورت «اجسام لوی» در نورون‌ها دیده می‌شود و عملکرد آن‌ها را مختل می‌کند.

علائم و نشانه‌های بالینی بیماری پارکینسون

بیماری پارکینسون با طیف گسترده‌ای از علائم بالینی شناخته می‌شود که در دو دسته اصلی تقسیم‌بندی می‌شوند: علائم حرکتی و علائم غیرحرکتی. هر دو دسته در سیر بیماری اهمیت دارند و نقش تعیین‌کننده‌ای در کیفیت زندگی بیماران ایفا می‌کنند.

۱. علائم حرکتی

علائم حرکتی، بارزترین و شناخته‌شده‌ترین نشانه‌های بیماری هستند و معمولاً مبنای تشخیص بالینی قرار می‌گیرند. چهار علامت اصلی حرکتی عبارت‌اند از:

❖ لرزش^۱:

^۱ Tremor

- معمولاً به صورت لرزش در حال استراحت، یعنی زمانی که عضله درگیر فعالیت نیست.
- بیشتر در دست‌ها یا انگشتان و گاهی پاها مشاهده می‌شود.
- در مراحل ابتدایی، ممکن است یک‌طرفه و خفیف باشد اما با پیشرفت بیماری دوطرفه و شدیدتر می‌شود.

❖ کندی حرکت^۱

- کاهش سرعت و روانی حرکات ارادی.
- بیماران برای شروع حرکت دچار مشکل می‌شوند (پدیده «یخ‌زدگی» یا Freezing).
- کاهش حرکات ظریف مانند نوشتن، بستن دکمه لباس یا تغییر حالات چهره.

❖ سفتی عضلات

- افزایش غیرطبیعی تنش عضلانی که سبب احساس خشکی، درد و مقاومت در برابر حرکت می‌شود.
- معمولاً به صورت سفتی چرخشی^۲ در مفاصل احساس می‌شود.

❖ اختلال تعادل و وضعیت بدن^۳

- از دست دادن بازتاب‌های طبیعی حفظ تعادل، که خطر زمین خوردن و آسیب‌های جدی را افزایش می‌دهد.
- تغییر حالت ایستادن به حالت خمیده یا قوزکرده.

^۱ Bradykinesia

^۲ Cogwheel Rigidity

^۳ Postural Instability

۲. علائم غیر حرکتی

علائم غیر حرکتی اغلب پیش از علائم حرکتی بروز می‌کنند و تأثیر عمیقی بر کیفیت زندگی بیماران دارند. این علائم معمولاً کمتر شناخته می‌شوند اما از نظر بالینی بسیار مهم‌اند:

❖ علائم روان‌شناختی و روان‌پزشکی

- افسردگی و بی‌حوصلگی (در بیش از ۳۰ تا ۵۰ درصد بیماران)
- اضطراب و حملات پانیک
- توهمات و روان‌پریشی (به‌ویژه در مراحل پیشرفته یا در اثر مصرف برخی داروها)
- تغییرات خلقی و تحریک‌پذیری

❖ اختلالات شناختی

- کاهش توجه و تمرکز، کندی ذهنی
- اختلالات حافظه
- زوال عقل (دمانس) در مراحل پیشرفته بیماری

❖ اختلالات خواب

- بی‌خوابی، کابوس‌های مکرر
- رفتارهای غیرطبیعی در خواب REM (حرکات پرخاشگرانه یا صحبت کردن در خواب)
- خواب‌آلودگی مفرط در طول روز

❖ علائم جسمی و خودکار (اتونومیک)

- یبوست مزمن
- افت فشار خون وضعیتی (سرگیجه هنگام ایستادن)
- اختلال در کنترل مثانه (بی‌اختیاری یا تکرر ادرار)
- کاهش حس بویایی (گاهی از سال‌ها قبل از بروز علائم حرکتی)
- افزایش تعریق یا احساس گرگرفتگی

تفاوت علائم بیماری پارکینسون در مراحل مختلف

بیماری پارکینسون یک اختلال پیش‌رونده است که با گذشت زمان و تخریب بیشتر سلول‌های عصبی، علائم آن تغییر کرده و شدت می‌یابد. این بیماری معمولاً در سه مرحله اصلی تقسیم‌بندی می‌شود: مرحله ابتدایی، مرحله متوسط و مرحله پیشرفته. شناخت تفاوت‌های علائم در این مراحل برای انتخاب درمان‌های مناسب و برنامه‌ریزی مراقبت‌ها بسیار مهم است.

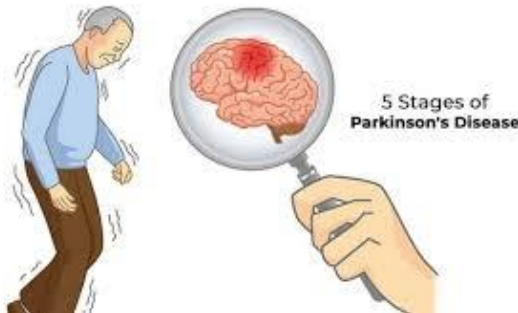
مرحله ابتدایی

در مرحله ابتدایی^۱، بیماری به تازگی بروز یافته است و علائم هنوز خفیف، تدریجی و غالباً یک‌طرفه (یعنی محدود به یک سمت بدن) هستند. در این مرحله، توانایی عملکردی بیمار در زندگی روزمره به‌خوبی حفظ می‌شود و بسیاری از افراد می‌توانند بدون کمک دیگران، فعالیت‌های شغلی، اجتماعی و شخصی خود را ادامه دهند.

❖ ویژگی‌های بارز این مرحله:

^۱ Early Stage

- لرزش خفیف و یک طرفه: لرزش ملایم در حالت استراحت، معمولاً در انگشتان دست یا انگشت شست، که در شرایط استرس یا خستگی تشدید می شود. این لرزش می تواند اولین علامت هشداردهنده باشد.
- خشکی یا سفتی عضلات در یک اندام: احساس سختی و کاهش انعطاف پذیری در حرکت مفاصل، که گاه باعث درد یا محدودیت دامنه حرکات می شود.
- تغییرات در نوشتن: کوچک و نامرتب شدن خط، کند شدن سرعت نوشتار، یا دشواری در نوشتن طولانی مدت.

- کاهش حرکات ظریف و حالات چهره^۱: حرکات ظریف انگشتان، پلک زدن، و بیان های چهره کاهش می یابد و چهره حالتی بی احساس یا ماسک مانند به خود می گیرد.

^۱ Hypomimia

- **خستگی یا ضعف عمومی:** بیماران احساس می‌کنند که انجام فعالیت‌های روزانه، حتی ساده، به تلاش بیشتری نیاز دارد و زودتر از معمول خسته می‌شوند.

- **علائم مقدماتی غیرحرکتی:** در برخی بیماران، کاهش حس بویایی (آنوسمی)، اختلالات خواب REM یا بیوست ممکن است حتی قبل از علائم حرکتی آشکار شود.

در این مرحله، بیمار همچنان مستقل است و به خوبی می‌تواند با درمان دارویی و اصلاح سبک زندگی، کیفیت زندگی مناسبی داشته باشد.

مرحله متوسط

در مرحله متوسط^۱، شدت علائم افزایش می‌یابد و معمولاً دوطرفه می‌شود (هر دو سمت بدن درگیر می‌شوند). در این مرحله، استقلال عملکردی بیمار کاهش می‌یابد و ممکن است نیاز به حمایت یا نظارت در برخی فعالیت‌های روزمره داشته باشد.

❖ ویژگی‌های بارز این مرحله:

- **لرزش و کندی حرکت شدیدتر:** لرزش دیگر به یک سمت محدود نیست و در هر دو دست یا پا ظاهر می‌شود. کندی حرکت (برادی‌کینزی) آشکارتر می‌شود و فعالیت‌های ساده زمان بیشتری می‌برد.

^۱ Moderate Stage

- **سفتی گسترده عضلات:** سفتی عضلات بیشتر شده و ممکن است به کل بدن سرایت کند. حرکت دادن اندامها دشوارتر و دردناکتر می شود.
- **اختلال در تعادل و خطر زمین خوردن:** ضعف بازتاب‌های وضعیتی باعث می شود بیمار به ویژه هنگام چرخیدن یا ایستادن ناگهانی، تعادل خود را از دست بدهد. زمین خوردن و شکستگی استخوان‌ها در این مرحله شایع است.
- **مشکلات گفتاری و صوتی:** صدا یکنواخت، ضعیف و آهسته می شود. بیمار ممکن است لکنت کند یا حالت زمزمه‌ای پیدا کند که فهم صحبت‌هایش را دشوار می کند.
- **اختلال در بلع و تغذیه:** بیمار برای جویدن و بلعیدن غذا دچار مشکل می شود، که می تواند باعث سوءتغذیه، کاهش وزن یا حتی خطر آسپیراسیون به ریه شود.

- **بروز مشکلات روان‌شناختی:** علائم افسردگی، اضطراب، تحریک‌پذیری و کاهش انگیزه در این مرحله بارزتر می شود.

- **اختلالات خواب و علائم خودکار:** شدت اختلالات خواب، بیوست، تکرر ادرار و تعریق زیاد افزایش می‌یابد. در این مرحله، بیمار معمولاً به کمک دیگران برای فعالیت‌های روزمره مانند لباس پوشیدن، استحمام یا آماده کردن غذا نیاز پیدا می‌کند، اما با مراقبت مناسب و درمان دارویی، استقلال نسبی خود را می‌تواند حفظ کند.

مرحله پیشرفته

مرحله پیشرفته^۱ زمانی است که بیماری موجب ناتوانی شدید می‌شود و بیمار برای انجام تقریباً همه فعالیت‌های اساسی به مراقبت دائمی نیاز دارد. کیفیت زندگی بیمار به شدت کاهش یافته و اغلب بستری یا وابسته به ویلچر است.

❖ ویژگی‌های بارز این مرحله:

- **ناپایداری شدید وضعیتی:** ایستادن بدون کمک تقریباً غیرممکن است و بیمار در صورت تلاش برای راه رفتن یا بلند شدن، به سرعت زمین می‌خورد. وابستگی کامل به وسایل کمکی یا مراقب برای جابه‌جایی ایجاد می‌شود.
- **بیخ‌زدگی شدید حرکات^۲:** بیمار در حین راه رفتن ناگهان متوقف می‌شود و نمی‌تواند دوباره حرکت کند. این حالت بسیار ناتوان‌کننده و خطرناک است.

^۱ Advanced Stage

^۲ Freezing

- **ضعف شدید عضلات و درد مزمن:** در اثر بی‌حرکتی و سفتی شدید، عضلات تحلیل می‌روند و درد مزمن در مفاصل و عضلات شایع می‌شود.
 - **اختلال شدید گفتار و بلع:** گفتار بیمار نامفهوم، ضعیف و گاه غیرممکن می‌شود. بلعیدن بسیار دشوار می‌شود و خطر آسپیراسیون و پنومونی افزایش می‌یابد.
 - **زوال شناختی و روان‌پریشی:** بسیاری از بیماران در این مرحله دچار زوال عقل (دمانس)، توهم‌های دیداری، هذیان و اختلال در تشخیص زمان و مکان می‌شوند.
 - **اختلال شدید در عملکردهای خودکار بدن:** افت شدید فشار خون هنگام ایستادن (افت فشار وضعیتی)، بی‌اختیاری ادرار و یبوست شدید بسیار شایع است.
- در این مرحله، هدف درمان دیگر بازگرداندن استقلال نیست، بلکه تمرکز بر کاهش درد، پیشگیری از زخم‌های فشاری، حمایت عاطفی و بهبود کیفیت زندگی باقی‌مانده بیمار و خانواده اوست.

تأثیر علائم روان‌شناختی بر کیفیت زندگی بیماران

بیماری پارکینسون به‌رغم آنکه بیشتر به‌عنوان یک بیماری حرکتی شناخته می‌شود، اما ابعاد روان‌شناختی و روان‌پزشکی آن تأثیری عمیق بر کیفیت زندگی بیماران دارد. بسیاری از بیماران این علائم را حتی قبل از بروز اختلالات حرکتی تجربه می‌کنند، و در طول مسیر بیماری شدت آن‌ها ممکن است افزایش یابد. چنین مشکلاتی می‌توانند بار روانی بیماری را هم بر دوش بیمار و هم خانواده او سنگین‌تر کنند، انگیزه و مشارکت بیمار در درمان را کاهش دهند، استقلال عملکردی او را تهدید کنند و پیش‌آگهی بیماری را وخیم‌تر کنند. از همین رو، توجه به این علائم و مدیریت به‌موقع آن‌ها ضروری است.

❖ افسردگی

افسردگی، شایع‌ترین اختلال روان‌پزشکی در بیماران مبتلا به پارکینسون است و حدود ۳۰ تا ۵۰ درصد بیماران درجاتی از افسردگی را تجربه می‌کنند. این افسردگی می‌تواند به‌صورت خفیف، متوسط یا شدید بروز کند و اغلب با سایر علائم غیرحرکتی مانند خستگی و بی‌خوابی همراه است.

بیماران مبتلا به افسردگی احساس غمگینی مزمن، بی‌انگیزگی، ناامیدی، بی‌ارزشی و گاهی حتی افکار خودکشی دارند. آن‌ها ممکن است علاقه‌ای به فعالیت‌هایی که قبلاً از آن‌ها لذت می‌بردند نشان ندهند، دچار انزوای اجتماعی شوند، ارتباطشان با خانواده و دوستان کاهش یابد و در نهایت کیفیت زندگی آن‌ها به شدت افت کند. افسردگی همچنین می‌تواند منجر به بی‌توجهی به درمان و کاهش همکاری بیمار با تیم درمانی شود، که این موضوع روند بیماری را تسریع می‌کند.

❖ اضطراب

اضطراب در بیماران پارکینسون کمتر از افسردگی مورد توجه قرار می‌گیرد، در حالی که حدود ۲۵ تا ۴۰ درصد بیماران به درجاتی از اضطراب مبتلا می‌شوند. اضطراب می‌تواند به اشکال مختلف ظاهر شود؛ از نگرانی‌های مداوم و غیرمنطقی درباره آینده، تا حملات پانیک ناگهانی، ترس از افتادن، ترس از ترک منزل یا قرار گرفتن در جمع. وجود اضطراب می‌تواند روابط اجتماعی بیمار را مختل کند، باعث اجتناب از فعالیت‌های روزمره و کاهش اعتمادبه‌نفس شود. افزون بر این، اضطراب می‌تواند علائم حرکتی مانند لرزش را تشدید کند و وارد چرخه‌ای معیوب شود که در آن علائم حرکتی و روانی یکدیگر را تقویت می‌کنند و بیمار را در موقعیتی آزاردهنده قرار می‌دهند.

❖ اختلالات شناختی

کاهش عملکرد شناختی یکی از مشکلات رایج در بیماران پارکینسون، به‌ویژه در مراحل پیشرفته بیماری است. حتی در مراحل اولیه، بیماران ممکن است کاهش توجه، کندی پردازش ذهنی، ضعف در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری و

مشکلات حافظه را تجربه کنند. در مراحل پیشرفته‌تر، این اختلالات می‌تواند به زوال عقل (دمانس) کامل منجر شود. ضعف شناختی، توانایی بیمار برای مدیریت امور مالی، رعایت دستورالعمل‌های دارویی، تصمیم‌گیری‌های صحیح و حتی تعامل مؤثر با اطرافیان را کاهش می‌دهد. این امر به احساس وابستگی، کاهش عزت‌نفس، سردرگمی و ناامیدی بیمار دامن می‌زند و فشار روانی بیشتری به خانواده و مراقبان وارد می‌کند.

❖ روان‌پریشی و توهمات

روان‌پریشی از جمله عوارض ناتوان‌کننده در بیماران پارکینسون است و بیشتر در مراحل پیشرفته یا به دنبال مصرف برخی داروهای دوپامینرژیک مشاهده می‌شود. این حالت می‌تواند به شکل توهمات بینایی (دیدن اشکال یا افراد غیرواقعی)، شنیداری (شنیدن صداهایی که وجود ندارند) یا افکار هذیانی (باورهای غلط و پایدار) ظاهر شود. بیماران ممکن است از وجود

اشخاص خیالی در اطراف خود صحبت کنند، دیگران را متهم به سوءنیت یا بدرفتاری کنند یا از خانه خارج شوند و گم شوند. این وضعیت علاوه بر ترس و رنج بیمار، بار روانی و استرس زیادی بر خانواده تحمیل می‌کند و می‌تواند روابط خانوادگی و احساس امنیت محیطی را به شدت آسیب بزند.

❖ تغییرات شخصیتی و اجتماعی

پارکینسون علاوه بر ایجاد اختلال در خلق و خو و شناخت، می‌تواند باعث تغییرات عمیق در شخصیت و رفتار اجتماعی بیماران شود. برخی بیماران دچار تحریک‌پذیری، خشم، کاهش انعطاف‌پذیری روانی، انزوای طلبی و گاهی پرخاشگری می‌شوند. تمایل به کناره‌گیری از جمع، کاهش میل به برقراری روابط اجتماعی، کاهش علاقه به فعالیت‌های خانوادگی و شغلی و احساس بی‌پناهی و بی‌ارزشی در بیماران مشاهده می‌شود. این تغییرات سبب تضعیف روابط خانوادگی و دوستانه، تشدید احساس تنهایی، و در برخی موارد افزایش خطر اقدام به خودکشی می‌شود.

به‌طور کلی، علائم روان‌شناختی در بیماری پارکینسون به همان اندازه علائم حرکتی اهمیت دارند و بی‌توجهی به آن‌ها می‌تواند عواقب جبران‌ناپذیری برای بیمار و خانواده‌اش داشته باشد. مداخلات روان‌پزشکی و روان‌شناختی به‌موقع، حمایت عاطفی از بیماران و خانواده‌ها و آموزش آن‌ها برای مدیریت بهتر این علائم، می‌تواند تأثیر بسزایی در حفظ کیفیت زندگی بیماران، افزایش رضایت آن‌ها از زندگی و کاهش فشار روانی اطرافیان داشته باشد.

بار روانی بیماری برای بیمار

بیماری پارکینسون، به‌عنوان یک اختلال مزمن، پیشرونده و چندبُعدی، تنها محدود به علائم حرکتی آشکار مانند لرزش و کندی حرکت نیست؛ بلکه بار روانی سنگینی را نیز بر دوش فرد مبتلا می‌گذارد. این بار روانی ناشی از تلفیق عوامل جسمانی، روان‌شناختی، اجتماعی و وجودی است و می‌تواند در تمام مراحل بیماری زندگی فرد را تحت‌الشعاع قرار دهد.

احساس فقدان و از دست دادن کنترل

یکی از اولین واکنش‌های روانی بیماران، احساس از دست دادن کنترل بر بدن و زندگی است. مشاهده لرزش‌های ناخواسته، ناتوانی در انجام فعالیت‌های ظریف، افتادن‌های مکرر یا دشواری در راه رفتن، احساس تسلط فرد بر خود و عزت‌نفسش را کاهش می‌دهد. بیمار ممکن است احساس کند که بدنش دیگر «مطیع» اراده‌اش نیست و این تجربه می‌تواند با احساس ناامیدی، خشم یا غم همراه شود.

ترس از آینده و اضطراب

ماهیت پیشرونده بیماری، بی اطمینانی نسبت به آینده، ترس از ناتوانی کامل، وابستگی به دیگران و نگرانی درباره زوال شناختی یا روان‌پریشی، سطح بالایی از اضطراب را در بسیاری از بیماران ایجاد می‌کند. این اضطراب گاهی حتی از علائم حرکتی هم آزاردهنده‌تر می‌شود و باعث می‌شود بیمار درگیر نگرانی مداوم درباره توانایی خود در ادامه زندگی شغلی، خانوادگی و اجتماعی باشد.

انزوای اجتماعی و احساس طردشدگی

علائم حرکتی و غیرحرکتی بیماری مانند لرزش، تغییرات چهره، لکنت یا مشکلات گفتاری، افت شناختی و رفتارهای غیرعادی می‌تواند باعث خجالت بیمار از حضور در جمع شود. نگاه‌های اطرافیان، سوءتفاهم‌ها و ناآگاهی دیگران نسبت به بیماری ممکن است باعث کناره‌گیری بیمار از محیط‌های اجتماعی و احساس طردشدگی یا تنهایی شود. این انزوا خود می‌تواند علائم افسردگی و اضطراب را تشدید کند.

بحران هویت و کاهش عزت نفس

برای بسیاری از بیماران، ناتوانی در ادامه نقش‌های قبلی (مانند شاغل بودن، مراقب خانواده یا فردی فعال و مستقل) باعث شکل‌گیری نوعی بحران هویت می‌شود. از دست دادن توانایی‌ها، کاهش عملکرد و وابستگی به دیگران، می‌تواند منجر به احساس بی‌ارزشی، خجالت و کاهش عزت نفس شود و حتی انگیزه ادامه درمان را در بیمار کاهش دهد.

احساس سربار بودن برای دیگران

با پیشرفت بیماری و افزایش نیاز به مراقبت، بیماران اغلب احساس می‌کنند که سربار خانواده یا اطرافیان شده‌اند. این احساس می‌تواند آن‌ها را به افسردگی، کناره‌گیری یا حتی افکار خودکشی سوق دهد.

پیامدهای روانی بیماری برای خانواده و مراقبان

در بیماری پارکینسون نه تنها بیمار، بلکه خانواده و مراقبان او را نیز به شدت تحت تأثیر قرار می‌دهد. این بیماری یک تجربه جمعی است که بر ابعاد روانی، اجتماعی و عاطفی زندگی اطرافیان سایه می‌اندازد. فشارهای روانی ناشی از مراقبت طولانی‌مدت، تغییر نقش‌ها، نگرانی‌های مالی و عاطفی و

فصل اول: تعریف پارکینسون، دلایل و نشانه ها

ناآگاهی نسبت به چگونگی برخورد با بیمار، می تواند سلامت روان مراقبان را تهدید کند و حتی منجر به فرسودگی شود.

مراقبت از فرد مبتلا به پارکینسون، به ویژه در مراحل پیشرفته بیماری، یک مسئولیت دشوار و طاقت فرسا است که نه تنها توانایی های جسمی بلکه استقامت روانی و عاطفی مراقبان را نیز به چالش می کشد. این بار مراقبتی که معمولاً سال ها ادامه می یابد، می تواند تأثیرات روان شناختی گسترده ای بر سلامت روان مراقبان و اعضای خانواده بر جای بگذارد. در ادامه، مهم ترین این پیامدها به تفصیل بررسی می شود:

اضطراب و نگرانی دائمی

مراقبان بیماران پارکینسون دائماً با احساس نگرانی درباره آینده دست‌وپنجه نرم می‌کنند. این نگرانی‌ها شامل پیشرفت غیرقابل پیش‌بینی بیماری، احتمال سقوط یا آسیب دیدگی بیمار، بروز زوال عقل یا روان‌پریشی، افزایش نیاز به مراقبت‌های پیچیده‌تر و حتی نگرانی‌های مالی برای تأمین هزینه‌های درمان و مراقبت است. چنین اضطرابی به صورت مداوم در ذهن مراقبان حضور دارد و می‌تواند توانایی آن‌ها را برای تصمیم‌گیری‌های منطقی، حفظ آرامش روانی و برنامه‌ریزی بلندمدت مختل کند. این اضطراب گاه با علائم جسمانی مانند تپش قلب، بی‌قراری، بی‌خوابی و سردرد همراه است.

افسردگی و احساس درماندگی

افسردگی یکی از شایع‌ترین پیامدهای روان‌شناختی در میان مراقبان بیماران پارکینسون است. مراقبت شبانه‌روزی، مشاهده تدریجی افت توانایی‌های بیمار، احساس محدودیت شدید در زندگی اجتماعی و شخصی و محرومیت از فرصت‌های شغلی و تفریحی، باعث ایجاد حس فقدان، بی‌انگیزگی و ناامیدی می‌شود. مراقبان ممکن است احساس کنند که «زندگی خودشان متوقف شده» و تمام وقت و انرژی‌شان صرف مراقبت از بیمار می‌شود. این احساس درماندگی می‌تواند منجر به بی‌توجهی به سلامت خود، کناره‌گیری از جمع و حتی بروز افکار منفی درباره ادامه زندگی شود.

احساس گناه و تعارض درونی

مراقبت طولانی‌مدت از بیمار گاه احساسات متناقضی را در مراقبان ایجاد می‌کند. از یک‌سو، حس وظیفه، عشق و وفاداری آن‌ها را به ادامه مراقبت وامی‌دارد، و از سوی دیگر، خستگی مفرط، فشار روانی و از دست دادن آزادی‌های فردی، ممکن است باعث ایجاد احساس خشم، نارضایتی یا حتی

تمایل به فاصله گرفتن از بیمار شود. بسیاری از مراقبان در این وضعیت دچار احساس گناه می‌شوند و خود را به‌خاطر داشتن چنین احساساتی سرزنش می‌کنند. این تعارض درونی می‌تواند سطح استرس و فشار روانی مراقبان را بیشتر کند و کیفیت مراقبت از بیمار را نیز کاهش دهد.

فرسودگی جسمی و روانی^۱

بار مراقبتی مداوم می‌تواند به فرسودگی کامل جسمی و روانی منجر شود. مراقبان ممکن است از اختلالات خواب، ضعف سیستم ایمنی، خستگی مفرط، دردهای عضلانی، سردردهای مزمن و حتی بیماری‌های روان‌تنی مانند زخم معده یا فشار خون بالا رنج ببرند. این فرسودگی، در کنار فشار عاطفی و روانی، می‌تواند توانایی آن‌ها برای ادامه مراقبت و حتی عملکرد روزمره شخصی را مختل کند و به احساس بی‌کفایتی یا ناامیدی منجر شود.

تأثیر بر روابط خانوادگی و اجتماعی

مراقبت از بیمار مبتلا به پارکینسون اغلب تعادل روابط خانوادگی را بر هم می‌زند. اختلاف بر سر تقسیم وظایف مراقبتی، فشارهای مالی و زمانی، و

^۱ Burnout

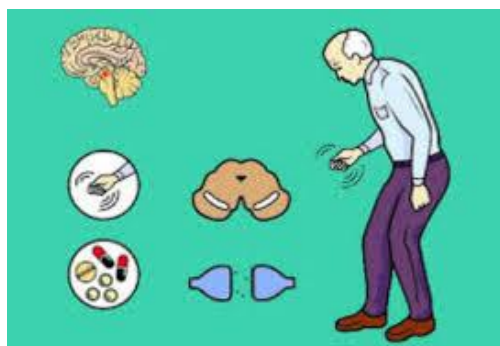
تغییر در نقش‌های خانوادگی می‌تواند باعث ایجاد تنش، دلخوری و حتی درگیری‌های عاطفی میان اعضای خانواده شود. علاوه بر این، مراقبان اغلب به دلیل نبود وقت کافی یا احساس خستگی مفرط، از روابط اجتماعی خود فاصله می‌گیرند، دوستان قدیمی را کمتر ملاقات می‌کنند و در فعالیت‌های اجتماعی مشارکت کمتری دارند. این انزوای اجتماعی می‌تواند احساس تنهایی، بی‌پناهی و افسردگی آن‌ها را تشدید کند و چرخه‌ای از استرس و ناراحتی را ایجاد نماید.

فصل دوم: راه‌های پیشگیری از پارکینسون

اهمیت پیشگیری از پارکینسون

بیماری پارکینسون یکی از شایع‌ترین اختلالات عصبی پیشرونده در جهان است که نه تنها کیفیت زندگی بیماران را به‌طور چشمگیری کاهش می‌دهد، بلکه بار سنگینی بر خانواده‌ها، نظام‌های بهداشتی و اجتماعی تحمیل می‌کند. با توجه به روند رو به رشد سالمندی جمعیت جهانی، انتظار می‌رود شیوع این بیماری در دهه‌های آینده افزایش یابد و به یکی از مهم‌ترین چالش‌های بهداشت عمومی تبدیل شود.

هرچند امروزه درمان‌های متعددی برای کنترل علائم بیماری وجود دارد، اما واقعیت آن است که هنوز هیچ درمان قطعی برای توقف یا معکوس کردن روند پیشرفت آن در دسترس نیست. درمان‌های موجود عمدتاً بر کاهش نشانه‌های حرکتی و غیرحرکتی و بهبود کیفیت زندگی بیماران متمرکزند و نمی‌توانند علت اصلی بیماری را از بین ببرند. به همین دلیل، توجه به مقوله **پیشگیری** اهمیت ویژه‌ای پیدا می‌کند.

پیشگیری از پارکینسون به معنای شناسایی زودهنگام افراد در معرض خطر، کاهش عوامل خطر قابل‌تغییر، ارتقای سبک زندگی سالم و حتی تشخیص و

شناخت عوامل خطر به عنوان گام نخست پیشگیری

یکی از اصول بنیادین در طراحی هر برنامه‌ی پیشگیرانه، شناخت دقیق عوامل خطر بیماری است. در مورد بیماری پارکینسون، که یک اختلال مزمن، پیشرونده و چندعلتی محسوب می‌شود، شناسایی عوامل مستعدکننده به پزشکان، بیماران و سیاست‌گذاران سلامت کمک می‌کند تا با هدف‌گذاری صحیح، اقداماتی را در جهت کاهش بروز بیماری یا به تأخیر انداختن آن طراحی کنند.

هرچند برخی از این عوامل، مانند ژنتیک و سن، غیرقابل تغییر هستند، اما آگاهی از آن‌ها همچنان اهمیت زیادی دارد، چرا که می‌تواند زمینه‌ی

مراقبت‌های زودهنگام، غربالگری و آمادگی روانی بیماران را فراهم آورد. در مقابل، بخش مهمی از عوامل خطر قابل تغییر یا دست‌کم تعدیل‌پذیر هستند و می‌توان از طریق تغییر سبک زندگی و محیط، تأثیر آن‌ها را به حداقل رساند. در ادامه، به تفکیک، به مهم‌ترین این عوامل پرداخته می‌شود:

عوامل ژنتیکی و محدودیت‌های پیشگیری

ژنتیک نقش قابل توجهی در بخشی از موارد ابتلا به بیماری پارکینسون ایفا می‌کند. مطالعات نشان داده‌اند که حدود ۱۰ تا ۱۵ درصد بیماران مبتلا، دارای سابقه خانوادگی مثبت هستند یا جهش‌هایی در ژن‌های مشخص (مانند SNCA, LRRK۲, PINK۱ و PARK۷) دارند که خطر ابتلا را افزایش می‌دهد. در خانواده‌هایی که یکی از بستگان درجه اول (والدین یا خواهر و برادر) مبتلا به پارکینسون است، خطر ابتلا در سایر اعضا نسبت به جمعیت عمومی بیشتر است.

با وجود این، باید توجه داشت که ژنتیک به‌تنهایی تعیین‌کننده‌ی بروز بیماری نیست. حتی در افراد حامل جهش‌های ژنی، عوامل محیطی و سبک زندگی نقش مهمی در ظهور یا شدت بیماری ایفا می‌کنند. از همین رو، در حال

حاضر امکان پیشگیری کامل در بیماران با زمینه ژنتیکی وجود ندارد، اما آگاهی از این زمینه می‌تواند به تشخیص زودهنگام علائم و آغاز سریع‌تر مداخلات کمک کند. در آینده، پیشرفت‌های حوزه‌ی ژن‌درمانی و پزشکی فردمحور ممکن است امکان پیشگیری هدفمندتر در افراد با استعداد ژنتیکی بالا را فراهم سازد.

عوامل محیطی قابل تغییر

محیط و سبک زندگی افراد نقش مهمی در آغاز یا تشدید فرآیندهای آسیب‌شناختی مرتبط با پارکینسون دارند. شواهد علمی نشان داده‌اند که قرار گرفتن طولانی‌مدت در معرض برخی سموم شیمیایی مانند آفت‌کش‌ها، علف‌کش‌ها، حلال‌ها و فلزات سنگین، خطر آسیب به سلول‌های عصبی و ابتلا به پارکینسون را افزایش می‌دهد. همچنین آب آشامیدنی آلوده به مواد شیمیایی و کار در صنایع آلوده (مانند کشاورزی و معدن) از عوامل پرخطر شناخته شده‌اند.

یکی دیگر از عوامل محیطی مهم، ضربه‌های مکرر به سر است که می‌تواند با آسیب‌پذیری بیشتر نورون‌ها و افزایش خطر ابتلا به بیماری در ارتباط باشد. بنابراین، استفاده از تجهیزات ایمنی در محیط‌های پرخطر، اجتناب از تماس

با آلاینده‌های شیمیایی و رعایت استانداردهای بهداشتی محیطی از جمله اقداماتی است که می‌تواند خطر ابتلا به پارکینسون را کاهش دهد. علاوه بر این، انتخاب سبک زندگی سالم، مانند تغذیه سرشار از آنتی‌اکسیدان‌ها، ورزش منظم و ترک مصرف دخانیات و الکل، به‌عنوان اقدامات محافظتی پیشنهاد می‌شوند.

نقش سن و جنسیت در برنامه‌ریزی پیشگیرانه

سن یکی از مهم‌ترین عوامل خطر غیرقابل تغییر در بیماری پارکینسون است. بیشترین موارد ابتلا در افراد بالای ۶۰ سال رخ می‌دهد و شیوع آن با افزایش سن به‌طور قابل توجهی بیشتر می‌شود. بنابراین، در برنامه‌ریزی‌های پیشگیرانه باید توجه ویژه‌ای به سالمندان و افراد میانسال، به‌ویژه آن‌هایی که سایر عوامل خطر را نیز دارند، معطوف شود.

علاوه بر سن، تفاوت‌هایی در شیوع بیماری میان دو جنس دیده می‌شود. مطالعات نشان داده‌اند که مردان نسبت به زنان کمی بیشتر در معرض خطر ابتلا به پارکینسون قرار دارند. برخی فرضیات این تفاوت را به اثرات محافظتی هورمون‌های زنانه (مانند استروژن) در زنان نسبت می‌دهند. این

تفاوت‌ها اهمیت برنامه‌ریزی مبتنی بر جنسیت و طراحی توصیه‌های پیشگیرانه‌ی متناسب با هر گروه را آشکار می‌کند. شواهد علمی گسترده نشان می‌دهد که سبک زندگی افراد، نقش بسیار تعیین‌کننده‌ای در حفظ سلامت مغز و پیشگیری از بیماری‌های نورودژنراتیو، از جمله بیماری پارکینسون، ایفا می‌کند. هرچند عوامل ژنتیکی و افزایش سن به‌عنوان عوامل غیرقابل‌تغییر در بروز بیماری شناخته می‌شوند، اما کنترل و تغییر بسیاری از عوامل محیطی و رفتاری می‌تواند تأثیر قابل‌توجهی در کاهش خطر ابتلا و یا کند کردن روند پیشرفت بیماری داشته باشد. در این راستا، سه مؤلفه اصلی سبک زندگی سالم عبارتند از: تغذیه مناسب و رژیم غذایی محافظت‌کننده، پرهیز از مواجهه با سموم و آلاینده‌ها، و رفتارهای سالم فردی مانند ترک سیگار و اعتدال در مصرف الکل.

نقش بهداشت خواب در پیشگیری از پارکینسون

بهداشت خواب در سال‌های اخیر به‌عنوان یکی از عوامل کلیدی در پیشگیری از بیماری‌های نورودژنراتیو مانند پارکینسون مطرح شده است. در واقع، خواب سالم تنها به معنای استراحت شبانه نیست، بلکه بخشی از یک فرایند بیولوژیک پیچیده است که نقش مهمی در حفظ سلامت سلول‌های عصبی و پایداری شبکه‌های مغزی ایفا می‌کند. توضیحات مبسوط این نقش را می‌توان در چند محور اساسی بیان کرد:

خواب عمیق^۱ مهم‌ترین فرصت برای مغز است تا از طریق سیستم گلیمفاتیک، مواد زائد و پروتئین‌های مضر مانند آلفا-سینوکلئین را که تجمع

^۱ Slow-Wave Sleep

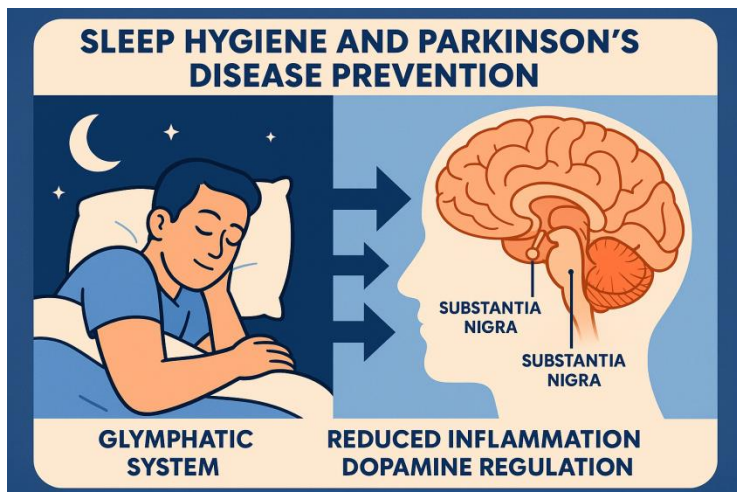
آنها عامل کلیدی در تخریب نورون‌های دوپامین‌ساز و بروز پارکینسون است، پاکسازی کند. زمانی که بهداشت خواب رعایت نمی‌شود و فرد دچار کم‌خوابی یا بی‌خوابی مکرر است، این سیستم پاکسازی به درستی عمل نکرده و مغز مستعد تجمع مواد سمی می‌شود. این تجمع تدریجاً محیطی فراهم می‌آورد که سلول‌های عصبی در آن آسیب‌پذیرتر می‌شوند.

از سوی دیگر، خواب ناکافی یا خواب بی‌کیفیت سطح التهابات سیستمیک و استرس اکسیداتیو را در بدن افزایش می‌دهد. التهابات مزمن یکی از عوامل پنهان ولی مؤثر در سرعت گرفتن روند دژنراسیون عصبی است. در مغز افرادی که سال‌ها دچار بی‌خوابی بوده‌اند، احتمال آسیب‌های اکسیداتیو به نورون‌ها بیشتر است و همین می‌تواند در طولانی‌مدت احتمال ابتلا به پارکینسون را بالا ببرد.

چرخه‌های خواب و بیداری همچنین با سیستم دوپامین در ارتباط مستقیم‌اند. دوپامین علاوه بر کنترل حرکت، در تنظیم چرخه خواب-بیداری هم نقش دارد. وقتی فرد به طور مداوم خواب نامنظم داشته باشد، تنظیم ترشح دوپامین مختل می‌شود. این اختلال نه تنها کیفیت خواب را بدتر می‌کند بلکه

چرخه معیوبی ایجاد می کند که در آن هم خواب و هم سلامت سلول های دوپامین ساز آسیب می بیند.

از منظر بالینی نیز روشن شده است که اختلالات خواب، به ویژه مشکلات خواب در مرحله REM و همچنین آپنه انسدادی خواب، اغلب سال ها پیش از ظهور علائم حرکتی پارکینسون در بیماران بروز می کنند. این بدان معناست که اختلال خواب می تواند نشانه ای اولیه از شروع فرآیندهای پاتولوژیک در مغز باشد. بنابراین توجه به کیفیت خواب، تنها راهی برای بهبود سبک زندگی نیست بلکه یک اقدام پیشگیرانه جدی در برابر بیماری های مغزی است.

در نهایت، رعایت بهداشت خواب یعنی ایجاد نظم در ساعت خواب و بیداری، اجتناب از نورهای مصنوعی و آبی قبل از خواب، پرهیز از مصرف محرک هایی مانند کافئین و نیکوتین در ساعات پایانی روز، داشتن فعالیت بدنی منظم در طول روز و فراهم کردن محیطی تاریک، ساکت و خنک برای

خواب. این اقدامات ساده ولی مؤثر می‌توانند با بهبود کیفیت خواب، زمینه را برای حفظ کارایی سیستم‌های پاکسازی و تعادل شیمیایی مغز فراهم کنند. نتیجه این فرایند کاهش التهاب، حفاظت از نورون‌های دوپامین‌ساز و در نهایت پیشگیری از بروز یا کند کردن روند پیشرفت بیماری پارکینسون خواهد بود.

تغذیه مناسب و رژیم‌های غذایی محافظت‌کننده

تغذیه سالم و متعادل از جمله مهم‌ترین عوامل پیشگیری‌کننده در برابر بیماری‌های مزمن از جمله پارکینسون به شمار می‌رود. مواد غذایی خاص با داشتن ویژگی‌های آنتی‌اکسیدانی، ضدالتهابی و مغذی به محافظت سلول‌های عصبی از آسیب کمک می‌کنند و سلامت کلی مغز را حفظ می‌نمایند.

رژیم مدیترانه‌ای:

این رژیم غذایی، که بر مصرف میوه‌ها و سبزیجات تازه، غلات کامل، حبوبات، روغن زیتون، ماهی، آجیل و مقدار محدودی لبنیات کم‌چرب تأکید دارد، به‌عنوان یکی از بهترین الگوهای تغذیه‌ای برای پیشگیری از

بیماری‌های قلبی و نورودژنراتیو شناخته شده است. مطالعات نشان داده‌اند که این رژیم با کاهش استرس اکسیداتیو و التهاب سیستمیک، از آسیب نورونی جلوگیری می‌کند و می‌تواند ریسک ابتلا به پارکینسون را کاهش دهد. همچنین مصرف ماهی‌های چرب در این رژیم به دلیل دارا بودن اسیدهای چرب امگا-۳، نقش مهمی در حفظ سلامت غشای سلول‌های عصبی و تنظیم فرآیندهای التهابی مغزی دارد.

آنتی‌اکسیدان‌ها:

رادیکال‌های آزاد و استرس اکسیداتیو، از عوامل کلیدی تخریب نورون‌ها در بیماری پارکینسون هستند. مصرف مواد غذایی سرشار از آنتی‌اکسیدان‌ها مانند ویتامین‌های C و E، کاروتنوئیدها (مثل بتاکاروتن و لیکوپن) و فلاونوئیدها (در انواع توت‌ها، مرکبات، سبزیجات سبز برگ، چای سبز و مغزها) به طور موثری می‌تواند از این آسیب‌ها جلوگیری کند. این ترکیبات با خنثی‌سازی رادیکال‌های آزاد، نقش حفاظتی مهمی برای سلول‌های عصبی ایفا می‌کنند.

D: ویتامین

کمبود ویتامین D در بیماران پارکینسون شایع است و ارتباط مستقیمی با افزایش شدت علائم بیماری و اختلالات عصبی دارد. ویتامین D نقش حیاتی در تنظیم سیستم ایمنی و سلامت استخوان‌ها و ماهیچه‌ها ایفا می‌کند. جذب کافی ویتامین D از طریق نور خورشید و یا مصرف مکمل‌های مناسب، می‌تواند به بهبود عملکرد مغز و کاهش پیشرفت بیماری کمک کند.

چربی‌های سالم و اسیدهای چرب امگا-۳:

اسیدهای چرب امگا-۳، به‌ویژه EPA و DHA، موجود در ماهی‌های چرب مانند سالمون، ساردین و ماکرل، همچنین در منابع گیاهی مانند گردو و دانه کتان، خواص ضدالتهابی و نورون‌محافظتی دارند. این اسیدها به حفظ انعطاف‌پذیری غشای نورون‌ها، کاهش التهاب مغزی و بهبود عملکرد شناختی کمک می‌کنند.

کاهش مصرف چربی‌های اشباع و قندهای ساده:

مصرف بیش از حد چربی‌های اشباع (مانند چربی‌های حیوانی و برخی روغن‌های صنعتی) و قندهای ساده می‌تواند موجب افزایش التهاب سیستمیک و آسیب به سلول‌های عصبی شود. این عوامل همچنین با بیماری‌های متابولیک مانند دیابت و چاقی مرتبط هستند که خود می‌توانند ریسک ابتلا به بیماری‌های عصبی را افزایش دهند.

پرهیز از مصرف سموم محیطی و آلاینده‌ها

یکی از عوامل مهم و شناخته‌شده در بروز پارکینسون، تماس طولانی‌مدت و مزمن با سموم و آلاینده‌های محیطی است. در محیط‌های کشاورزی، صنعتی و حتی شهری، افراد ممکن است در معرض مواد شیمیایی مضر قرار گیرند

که به تدریج باعث آسیب به نورون‌های دوپامینرژیک و تشدید فرآیندهای تخریب عصبی شوند.

❖ حشره‌کش‌ها، علف‌کش‌ها و فلزات سنگین:

کارگران کشاورزی، افراد شاغل در کارخانه‌های شیمیایی و حتی ساکنان مناطقی با آلودگی بالا بیشتر در معرض این سموم قرار دارند. رعایت کامل نکات ایمنی، استفاده از لباس و تجهیزات محافظتی، آموزش‌های ایمنی شغلی و تهویه مناسب محیط کار، از راهکارهای کلیدی برای کاهش این خطرها محسوب می‌شوند.

❖ آب و مواد غذایی آلوده:

مصرف آب و خوراکی‌های آلوده به فلزات سنگین مثل سرب، کادمیوم و جیوه یا سموم صنعتی می‌تواند به تدریج باعث آسیب عصبی شود. استفاده از آب سالم و تصفیه شده، خرید مواد غذایی از منابع معتبر و رعایت

استانداردهای بهداشتی، از عوامل مهم در کاهش مواجهه با این خطرات است.

ترک سیگار و عدم مصرف الکل

• ترک سیگار

اگرچه برخی مطالعات قدیمی، به صورت پارادوکسیکال، کاهش نسبی خطر پارکینسون را در افراد سیگاری گزارش کرده‌اند، این یافته‌ها به هیچ وجه دلیلی برای ادامه مصرف سیگار نیست. اثرات مخرب دود سیگار بر سلامت عمومی بدن، از جمله افزایش خطر بیماری‌های قلبی، سرطان‌های مختلف، بیماری‌های ریوی و سکت‌های مغزی، قطعی و غیرقابل انکار است. از سوی دیگر، سیگار کشیدن می‌تواند عملکرد مغز را در حوزه‌های مختلف مختل کرده و بیماری‌های عصبی دیگر را تشدید کند. بنابراین، ترک سیگار یک اقدام ضروری و حیاتی برای حفظ سلامت کلی و پیشگیری از بیماری‌های مزمن و نورودژنراتیو است.

• پرهیز از مصرف الکل:

مصرف الکل به صورت افراطی با اثرات مخربی بر مغز و سیستم عصبی همراه است که شامل آسیب به سلول‌های عصبی، اختلال در ارتباطات عصبی، نوروپاتی محیطی، کاهش عملکرد شناختی و افزایش خطر زمین خوردن و صدمات ناشی از آن می‌شود. الکل می‌تواند وضعیت تغذیه‌ای بدن را نیز به هم زده و روند پیشرفت بیماری‌های نورودژنراتیو را تسریع کند. در مقابل، مصرف الکل در حد اعتدال و تحت نظر روانپزشک ممکن است اثرات منفی کمتری داشته باشد، اما به طور کلی توصیه می‌شود که افراد در معرض خطر یا مبتلا به پارکینسون، مصرف الکل را به حداقل برسانند.

فعالیت بدنی و ورزش منظم

فعالیت بدنی و ورزش منظم به عنوان یکی از مؤثرترین راهکارهای پیشگیری و مدیریت بیماری‌های مزمن، از جمله بیماری پارکینسون شناخته شده است. پژوهش‌های علمی متعدد در سال‌های اخیر نقش ورزش را نه تنها در کاهش خطر ابتلا به پارکینسون، بلکه در کند کردن روند پیشرفت آن، به‌ویژه به واسطه تأثیرات مثبت بر عملکرد سیستم عصبی مرکزی و سلامت

روانی، اثبات کرده‌اند. ورزش به‌عنوان یک درمان تکمیلی و پیشگیرانه می‌تواند علاوه بر بهبود علائم حرکتی، کیفیت زندگی بیماران را به طور چشمگیری ارتقاء دهد.

نقش ورزش در پیشگیری و کند کردن پیشرفت پارکینسون

مطالعات اپیدمیولوژیک نشان داده‌اند افرادی که فعالیت بدنی منظم و مستمر دارند، نسبت به افراد کم‌تحرک، خطر کمتری برای ابتلا به پارکینسون دارند. علاوه بر این، ورزش باعث بهبود علائم حرکتی نظیر سفتی عضلات، کندی حرکت و مشکلات تعادلی می‌شود و کاهش افسردگی، اضطراب و اختلالات شناختی را نیز به همراه دارد.

در بیماران مبتلا، ورزش منظم می‌تواند به کند شدن روند تحلیل نورون‌های دوپامینرژیک کمک کند و عملکرد حرکتی، تعادل و توانایی‌های روزمره را بهبود بخشد. همچنین ورزش باعث افزایش انرژی، بهبود کیفیت خواب و کاهش خستگی می‌شود که همه این عوامل به افزایش استقلال و رفاه بیمار کمک می‌کنند.

چه نوع ورزش‌هایی مفیدتر هستند؟

ورزش‌های متنوعی می‌توانند برای بیماران پارکینسون مفید باشند، اما ترکیبی از ورزش‌های هوازی، تمرینات تعادلی، کششی و تقویتی، بیشترین تأثیر را دارند.

ورزش‌های هوازی:

پیاده‌روی سریع، دوچرخه‌سواری، شنا و ورزش‌های گروهی سبک مانند ایروبیک آبی باعث افزایش ضربان قلب و بهبود گردش خون مغزی می‌شوند. این نوع ورزش‌ها عملکرد قلب و ریه را تقویت کرده و اکسیژن‌رسانی به مغز را افزایش می‌دهند.

تمرینات تعادلی و هماهنگی:

تمریناتی مانند تای‌چی، یوگا، پیلاتس و تمرینات تعادلی مخصوص می‌توانند به بهبود تعادل، کاهش خطر سقوط و افزایش ثبات حرکتی کمک کنند. این ورزش‌ها همچنین انعطاف‌پذیری و هماهنگی عصبی-عضلانی را تقویت می‌کنند.

تمرینات مقاومتی و تقویتی:

تمرین با وزنه‌های سبک، کش‌های مقاومتی یا تمرینات بدنی با وزن بدن به حفظ قدرت عضلات و جلوگیری از تحلیل عضلانی کمک می‌کند که در بیماران پارکینسون بسیار اهمیت دارد.

تمرینات انعطاف‌پذیری و کششی:

تمرینات کششی منظم، خشکی عضلات و سفتی را کاهش داده و دامنه حرکتی مفاصل را افزایش می‌دهد. در نهایت، طراحی یک برنامه ورزشی متنوع، متناسب با وضعیت جسمی و روانی بیمار، زیر نظر متخصصان توانبخشی و فیزیوتراپیست‌ها، بهترین نتیجه را به دنبال خواهد داشت.

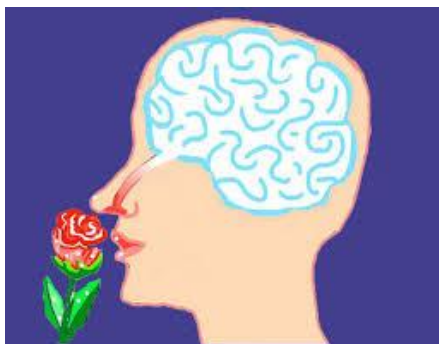
پیشگیری ثانویه: تشخیص زودهنگام و اقدامات اولیه

پیشگیری ثانویه در بیماری پارکینسون به معنای شناسایی به موقع بیماری در مراحل ابتدایی و پیش‌حرکتی آن و انجام مداخلات سریع برای کند کردن پیشرفت بیماری و کاهش عوارض است. این مرحله از پیشگیری اهمیت ویژه‌ای دارد زیرا پارکینسون، به ویژه در مراحل اولیه، اغلب علائم مشخص و قابل تشخیصی ندارد و بسیاری از نشانه‌های آن به صورت خاموش یا

غیرحرکتی بروز می‌کنند که می‌توانند زمینه‌ساز شناسایی زودهنگام بیماری باشند.

• شناسایی زودهنگام علائم پیش‌حرکتی

علائم پیش‌حرکتی^۱ به تغییرات و نشانه‌هایی گفته می‌شود که قبل از بروز علائم کلاسیک حرکتی پارکینسون (مانند لرزش و سفتی عضلات) ظاهر می‌شوند و می‌توانند هشدار برای شروع فرآیند نوروپاتی باشند. شناخت این علائم به تشخیص زودهنگام کمک شایانی می‌کند:

• اختلال بویایی^۲:

اختلال بویایی یا هایپوسمیا/آنوسمیا یکی از شاخص‌ترین علائم غیرحرکتی و پیش‌حرکتی بیماری پارکینسون است که اهمیت ویژه‌ای در تشخیص زودهنگام این بیماری دارد. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که بین ۷۰ تا ۹۰ درصد بیماران مبتلا به پارکینسون، درجاتی از کاهش یا از دست دادن حس بویایی را تجربه می‌کنند

^۱ prodromal symptoms

^۲ Hyposmia or Anosmia

و این علامت اغلب سال‌ها یا حتی یک دهه قبل از بروز علائم حرکتی مثل لرزش دست، کندی حرکت یا سفتی عضلات بروز می‌کند.

مکانیسم اصلی این اختلال به تغییرات پاتولوژیک در ساختارهای مغزی برمی‌گردد. در مراحل اولیه بیماری، پروتئین‌های غیرطبیعی مانند آلفا-سینوکلئین در پیاز بویایی^۱ و مسیرهای عصبی مرتبط با پردازش بو تجمع پیدا می‌کنند. این تغییرات باعث اختلال در انتقال سیگنال‌های بویایی از بینی به مراکز بالاتر مغز می‌شوند. به همین دلیل، بیماران دچار کاهش تدریجی در توانایی شناسایی، تشخیص یا تمایز بوهای مختلف می‌گردند.

اختلال بویایی در پارکینسون معمولاً پیشرونده و ماندگار است و برخلاف کاهش بویایی ناشی از عوامل شایع دیگر مانند سرماخوردگی، سینوزیت یا آلرژی، بهبود پیدا نمی‌کند. به همین دلیل، می‌تواند به‌عنوان یک نشانگر زیستی^۲ ارزشمند برای تشخیص زودهنگام بیماری مورد استفاده قرار گیرد. برخی مطالعات نشان داده‌اند که بررسی بویایی همراه با سایر تست‌های نوروپسیولوژیک (مثل اختلال خواب REM یا یوست مزمن) می‌تواند احتمال بروز پارکینسون را پیش‌بینی کند. از نظر بالینی، تست‌های استاندارد برای ارزیابی حس بویایی وجود دارد؛ از جمله^۳ UPSIT که با ارائه بوهای مختلف، توانایی فرد در

^۲ Biomarker

^۳ University of Pennsylvania Smell Identification Test

شناسایی و نام‌گذاری آن‌ها سنجیده می‌شود. نتایج این آزمون‌ها در بیماران پارکینسون معمولاً به طور مشخص پایین‌تر از افراد سالم هم‌سن است.

نکته مهم این است که گرچه اختلال بویایی یکی از علائم بسیار رایج در پارکینسون است، اما اختصاصی نیست و در بیماری‌های دیگری مثل آلزایمر یا اختلالات مزمن بینی و سینوس هم مشاهده می‌شود. بنابراین، به تنهایی برای تشخیص قطعی کافی نیست اما در کنار سایر نشانه‌های پیش‌حرکتی، اهمیت بالینی زیادی دارد.

اختلالات خواب^۱

اختلالات خواب، به‌ویژه اختلالات مرتبط با مرحله خواب رم، یکی از مهم‌ترین نشانه‌های پیش‌بالینی و غیرحرکتی در بیماری پارکینسون محسوب می‌شوند. در حالت طبیعی، بدن انسان هنگام ورود به مرحله خواب رم (مرحله‌ای که در آن رؤیا دیده می‌شود و حرکات سریع چشم رخ می‌دهد)، دچار نوعی فلج عضلانی موقت می‌شود. این فلج طبیعی مانع از انجام حرکات ناخواسته و بازتاب دادن محتوای رؤیا در دنیای واقعی می‌گردد.

اما در اختلالی به نام **اختلال رفتاری خواب رم**، این فلج عضلانی کامل رخ نمی‌دهد و فرد در حین خواب دچار رفتارهای غیرطبیعی و پرتحرک می‌شود. این حرکات می‌توانند شامل لگد زدن، پرتاب دست، برخاستن ناگهانی از تخت، فریاد زدن یا صحبت کردن با صدای بلند

^۱ REM (REM Sleep Behavior Disorder - RBD)

باشند. در بسیاری از موارد، همسر یا اطرافیان فرد اولین کسانی هستند که متوجه این حرکات غیرطبیعی در خواب می‌شوند.

مطالعات طولانی‌مدت نشان داده‌اند که بین ۷۰ تا ۹۰ درصد افرادی که مبتلا به اختلال رفتاری خواب رم هستند، در طی ۱۰ سال بعد به یکی از بیماری‌های نورودژنراتیو مانند پارکینسون، زوال عقل با اجسام لوی یا آتروفی سیستم چندگانه دچار می‌شوند. این امر نشان می‌دهد که این اختلال یک **پیش‌نشانگر بسیار قوی** برای بروز این بیماری‌هاست و حتی می‌تواند تا یک دهه یا بیشتر پیش از ظهور علائم حرکتی پارکینسون ظاهر شود.

از نظر مکانیزم، دلیل بروز این اختلال مرتبط با تجمع پروتئین‌های غیرطبیعی مانند **آلفا-سینوکلئین** در نواحی خاصی از ساقه مغز است؛ مناطقی که مسئول تنظیم چرخه خواب و کنترل فلج عضلانی در مرحله رم هستند. این تغییرات پاتولوژیک منجر به از بین رفتن عملکرد طبیعی این نواحی شده و حرکات غیرارادی در خواب ایجاد می‌شود.

از جنبه بالینی، شناسایی و تشخیص زودهنگام اختلال رفتاری خواب رم اهمیت زیادی دارد. با توجه به اینکه این اختلال اغلب سال‌ها پیش از پارکینسون ظاهر می‌شود، می‌تواند یک پنجره طلایی برای مداخله زودهنگام باشد. پزشکان می‌توانند با استفاده از پلی‌سومنوگرافی یا آزمون‌های خواب، فعالیت عضلانی و الگوهای مغزی فرد را در طول خواب بررسی کرده و وجود این اختلال را تأیید کنند.

مدیریت این اختلال نیز بخش مهمی از مراقبت است. اگرچه درمان قطعی برای آن وجود ندارد، اما داروهایی مانند کلونازپام یا ملاتونین می‌توانند علائم را کنترل کنند. همچنین خانواده‌ها باید محیط خواب ایمن ایجاد کنند؛ مثلاً تخت را از وسایل سخت و نوک‌تیز خالی کنند تا در صورت لگد زدن یا افتادن، آسیبی به فرد وارد نشود.

• یبوست مزمن:

یبوست مزمن یکی از شایع‌ترین و مهم‌ترین علائم غیرحرکتی و پیش‌حرکتی در بیماری پارکینسون به شمار می‌رود. مطالعات نشان می‌دهد که بسیاری از بیماران، سال‌ها پیش از بروز علائم حرکتی مانند لرزش و کندی حرکت، با درجات مختلفی از یبوست و اختلال در عملکرد روده‌ها مواجه می‌شوند.

مکانیسم اصلی این اختلال به درگیری سیستم عصبی خودمختار (اتونوم) و شبکه عصبی موجود در دستگاه گوارش، به‌ویژه شبکه عصبی روده‌ای (انتریک) برمی‌گردد. تجمع پروتئین‌های غیرطبیعی مانند آلفا-سینوکلئین در اعصاب روده‌ای باعث اختلال در هماهنگی انقباضات روده و کند شدن حرکات دودی می‌شود. این تغییرات منجر

به عبور سخت‌تر مدفوع، کاهش دفعات اجابت مزاج و در نهایت یبوست مزمن می‌گردد.

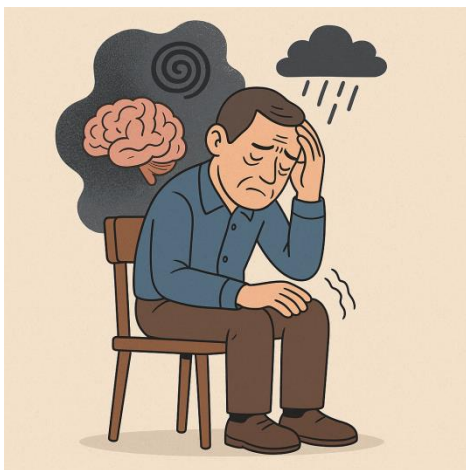
یبوست مزمن در بیماران پارکینسون نه تنها علامتی آزاردهنده است، بلکه به‌عنوان یک نشانگر پیش‌بالینی نیز شناخته می‌شود. در برخی مطالعات، مشخص شده که افرادی که دچار یبوست طولانی‌مدت هستند، چندین برابر بیشتر از افراد عادی در معرض ابتلا به پارکینسون قرار دارند. این علامت می‌تواند یک دهه یا بیشتر قبل از علائم حرکتی ظاهر شود و همراه با سایر نشانه‌های پیش‌حرکتی (مانند اختلال بویایی و اختلالات خواب) در پیش‌بینی خطر پارکینسون مورد استفاده قرار گیرد. از نظر بالینی، یبوست مزمن می‌تواند کیفیت زندگی بیماران را کاهش دهد و حتی بر جذب داروها (مانند لوودوپا) اثر بگذارد و کنترل علائم حرکتی بیماری را دشوارتر کند. بنابراین توجه به آن اهمیت زیادی دارد.

مدیریت یبوست در بیماران شامل تغییر در سبک زندگی و در صورت نیاز درمان دارویی است. توصیه‌ها شامل افزایش مصرف فیبر غذایی (میوه‌ها، سبزیجات، غلات کامل)، افزایش دریافت مایعات، فعالیت بدنی منظم و رعایت زمان‌بندی منظم برای اجابت مزاج می‌باشد. در موارد شدید، استفاده از داروهای ملین یا تنظیم‌کننده حرکات روده نیز به توصیه پزشک صورت می‌گیرد.

• افسردگی و اضطراب:

بروز افسردگی و اضطراب از جمله علائم روان‌پزشکی شایع هستند که می‌توانند سال‌ها پیش از تشخیص رسمی بیماری پارکینسون خود را

نشان دهند و به‌عنوان بخشی از علائم پیش‌حرکتی این بیماری در نظر گرفته شوند. مطالعات نشان داده‌اند که درصد قابل‌توجهی از بیماران پارکینسون، حتی پیش از بروز لرزش، کندی حرکت یا سفتی عضلات، با نشانه‌های افسردگی، بی‌انگیزگی، کاهش لذت از فعالیت‌های روزمره، اضطراب و نگرانی‌های مداوم مواجه می‌شوند.

مکانیسم بروز این علائم بیشتر به تغییرات شیمیایی و ساختاری در مغز مربوط است. تجمع پروتئین‌های غیرطبیعی مانند آلفا-سینوکلئین و شروع فرآیندهای نورودژنراتیو، نه تنها بر سلول‌های دوپامینرژیک (مرتبط با حرکت) اثر می‌گذارند، بلکه بر مسیرهای عصبی درگیر در تنظیم خلق و احساس نیز تأثیرگذار هستند. به‌ویژه تغییرات در سروتونین، نورآدرنالین و دوپامین که هر سه در تعادل روانی و کنترل اضطراب نقش دارند، می‌توانند علت زمینه‌ای بروز این علائم باشند.

از نظر بالینی، افسردگی و اضطراب در پارکینسون اهمیت ویژه‌ای دارند؛ چراکه نه تنها نشانه‌های پیش‌بالینی محسوب می‌شوند، بلکه بعد از شروع علائم حرکتی نیز به‌طور شایع ادامه می‌یابند و کیفیت زندگی بیماران را تحت تأثیر جدی قرار می‌دهند. وجود این علائم در مراحل اولیه می‌تواند هشدار برای پزشکان باشد تا فرد را از نظر احتمال ابتلا به بیماری‌های نورودژنراتیو تحت نظر قرار دهند.

تشخیص زودهنگام این مشکلات روانی و مداخله به‌موقع می‌تواند نقش مهمی در کاهش بار روانی و اجتماعی بیماری داشته باشد. درمان افسردگی و اضطراب در بیماران پارکینسون ترکیبی از روان‌درمانی، حمایت خانواده، فعالیت بدنی منظم و در صورت نیاز داروهای ضدافسردگی یا ضداضطراب (با انتخاب دقیق داروها برای جلوگیری از تداخل با درمان‌های پارکینسون) است.

• خستگی مزمن و کاهش انرژی:

احساس خستگی غیرمعمول و کاهش توانایی انجام فعالیت‌های روزانه نیز می‌تواند از علائم اولیه بیماری باشد.

پایش افرادی با سابقه خانوادگی یا عوامل خطر بالا

افرادی که سابقه خانوادگی پارکینسون یا جهش‌های ژنتیکی مرتبط دارند، در معرض خطر بالاتری برای ابتلا به این بیماری قرار دارند. همچنین کسانی که در محیط‌های آلوده، با تماس مکرر با سموم و آلاینده‌ها بوده‌اند یا سن بالایی دارند، باید تحت پایش دقیق‌تری قرار گیرند.

- پیگیری روانپزشکی منظم:

افراد با عوامل خطر بالا باید به صورت دوره‌ای تحت معاینات تخصصی روانپزشک قرار گیرند تا هر گونه تغییر عملکرد حرکتی یا شناختی به سرعت شناسایی شود.

- استفاده از تست‌های تشخیصی کم‌تهاجمی:

تست‌هایی مانند ارزیابی عملکرد بویایی، سنجش حرکات چشم در خواب، تست‌های شناختی و حتی تصویربرداری مغزی پیشرفته می‌توانند به تشخیص زودهنگام کمک کنند.

- آموزش و آگاهی‌بخشی:

افراد در معرض خطر و خانواده‌هایشان باید درباره علائم اولیه و اهمیت تشخیص به موقع آگاه شوند تا در صورت مشاهده هرگونه تغییر، سریعاً اقدام کنند.

اهمیت مراجعه منظم به روانپزشک و چکاپ‌های عصبی

پیشگیری ثانویه بدون مراقبت تخصصی و ارزیابی منظم امکان‌پذیر نیست. بنابراین، مراجعه به موقع به متخصص روانپزشک یا مراکز تخصصی پارکینسون از اهمیت بالایی برخوردار است.

• معاینات بالینی دوره‌ای:

روانپزشک با ارزیابی دقیق عملکرد حرکتی، شناختی و روانی می‌تواند تغییرات ظریف اولیه را شناسایی کند و روند بیماری را تحت نظر داشته باشد.

• تنظیم برنامه درمانی و مراقبتی:

تشخیص زودهنگام امکان آغاز درمان‌های دارویی و غیردارویی را فراهم می‌کند که می‌تواند علائم را کنترل کرده و کیفیت زندگی بیمار را حفظ کند.

• پایش و مدیریت عوامل خطر همراه:

چکاپ‌های منظم به مدیریت اختلالات همراه مانند افسردگی، اضطراب، اختلالات خواب و مشکلات خودکار کمک می‌کند و از بروز عوارض شدید پیشگیری می‌نماید.

• استفاده از فناوری‌های نوین:

در برخی مراکز، استفاده از فناوری‌های پیشرفته نظیر ردیابی حرکات با دستگاه‌های پوشیدنی و نرم‌افزارهای تحلیل داده‌ها می‌تواند در ارزیابی دقیق‌تر و زودهنگام‌تر موثر باشد.

نقش آموزش و آگاهی بخشی عمومی در پیشگیری از پارکینسون

آموزش و آگاهی بخشی عمومی یکی از ارکان اساسی و پایه‌ای در پیشگیری از بیماری‌های مزمن به‌ویژه بیماری‌های تحلیل برنده عصبی همچون پارکینسون است. با توجه به پیچیدگی‌های این بیماری و نقش ترکیبی عوامل ژنتیکی، محیطی و سبک زندگی در بروز آن، افزایش سطح آگاهی عمومی و آموزش هدفمند به گروه‌های مختلف جامعه، به‌ویژه افراد در معرض خطر، می‌تواند ضمن کاهش شیوع، روند پیشرفت بیماری را نیز کند نماید. همچنین، آموزش‌های صحیح می‌تواند به بیماران و خانواده‌های آنان کمک کند تا با این چالش‌ها بهتر کنار بیایند و کیفیت زندگی خود را حفظ کنند.

- آموزش اختصاصی برای افراد با سابقه خانوادگی و عوامل خطر بالا: افرادی که سابقه خانوادگی پارکینسون دارند یا در محیط‌هایی با عوامل خطر بالا زندگی و کار می‌کنند، باید آموزش‌های تخصصی دریافت کنند. این آموزش‌ها شامل شناخت علائم پیش‌حرکتی و اولیه، آشنایی با روش‌های مراقبت پیشگیرانه، ضرورت مراجعه منظم به روانپزشک و چکاپ‌های دوره‌ای می‌شود. آموزش این افراد باعث می‌شود بیماری در مراحل اولیه‌تر تشخیص داده شود و مداخلات مؤثرتری انجام شود.

- توانمندسازی خانواده‌ها و مراقبان:

خانواده‌ها و مراقبانی که از بیماران پارکینسون نگهداری می‌کنند، نیازمند آموزش‌های جامع در زمینه مدیریت علائم روانی، حرکتی و رفتاری بیماران هستند. آموزش مهارت‌های ارتباطی، کاهش استرس مراقبتی و مدیریت بحران‌های روانی می‌تواند بار روانی آن‌ها را کاهش دهد. همچنین یادگیری روش‌های توانبخشی و استفاده از خدمات حمایتی، کیفیت مراقبت را بهبود می‌بخشد و از فرسودگی جسمی و روانی آنان جلوگیری می‌کند.

- **برگزاری کارگاه‌ها و جلسات آموزشی:**

ایجاد بسترهایی برای آموزش مستمر مانند جلسات گروهی، وینارها، سمینارهای تخصصی با حضور کارشناسان مغز و اعصاب، روان‌شناسی و توانبخشی، امکان تبادل تجربیات و دریافت اطلاعات جدید را برای بیماران و خانواده‌ها فراهم می‌کند. این فعالیت‌ها به کاهش اضطراب و ترس‌های ناشی از بیماری کمک کرده و حس حمایت اجتماعی را افزایش می‌دهند.

- **جایگاه سیاست‌های بهداشتی و اجتماعی در پیشگیری از پارکینسون**

- **گسترش برنامه‌های ملی پیشگیری:**

سیاست‌گذاران و مسئولان بهداشت عمومی باید با تدوین و اجرای برنامه‌های پیشگیرانه ملی، زمینه‌های لازم برای آموزش همگانی، تشخیص زودهنگام و حمایت‌های اجتماعی را فراهم کنند. این برنامه‌ها باید چندجانبه، هماهنگ و مبتنی بر شواهد علمی باشند و به‌گونه‌ای طراحی شوند که دسترسی به خدمات درمانی و توانبخشی را تسهیل کنند.

• ایجاد زیرساخت‌های حمایتی:

ایجاد و توسعه مراکز تخصصی پارکینسون، کلینیک‌های روانپزشکی و روان‌شناسی، فیزیوتراپی و کاردرمانی با امکانات کافی، از الزامات سیاست‌های بهداشتی موفق است. این زیرساخت‌ها باید در دسترس بیماران و خانواده‌ها قرار گیرد تا مراقبت جامع و چندبُعدی ارائه شود.

• حمایت‌های مالی و بیمه‌ای:

کمک‌های مالی و پوشش هزینه‌های درمانی، دارویی و توانبخشی از طریق بیمه‌ها و برنامه‌های حمایتی، بار اقتصادی بیماری را کاهش می‌دهد. این حمایت‌ها موجب می‌شوند بیماران بهتر بتوانند درمان خود را پیگیری کرده و از خدمات مورد نیاز بهره‌مند شوند، که بهبود کیفیت زندگی آنان و کاهش فشار خانواده‌ها را در پی دارد.

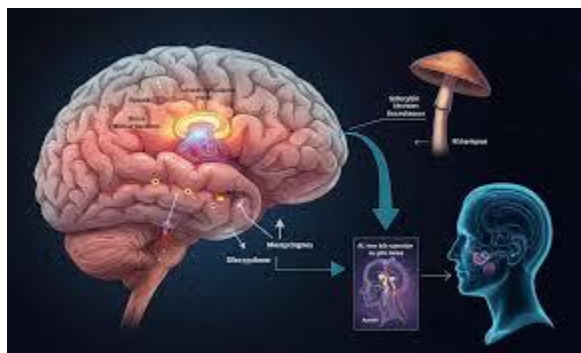
• آموزش و توانمندسازی نیروی انسانی سلامت:

برنامه‌های آموزش مداوم برای پزشکان، پرستاران و سایر مراقبان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. این آموزش‌ها باید آخرین یافته‌های علمی، روش‌های تشخیص و درمان و مراقبت‌های روانی-اجتماعی را پوشش دهد تا کیفیت خدمات سلامت ارتقا یابد و خدمات جامع و همدلانه به بیماران ارائه شود.

فصل سوم: درمان پارکینسون

درمان پارکینسون

بیماری پارکینسون یک اختلال عصبی پیش‌رونده است که تاکنون درمان قطعی برای آن یافت نشده، اما رویکردهای درمانی متنوعی برای کنترل علائم حرکتی و غیرحرکتی، بهبود کیفیت زندگی بیماران و کند کردن پیشرفت بیماری وجود دارد. درمان پارکینسون نیازمند یک رویکرد چندبُعدی و جامع است که ترکیبی از درمان‌های دارویی، غیر دارویی، روان‌شناختی، روان‌پزشکی، جراحی و توان‌بخشی را شامل می‌شود.

اهداف درمان

اهداف اصلی درمان پارکینسون عبارتند از:

- بهبود علائم حرکتی (لرزش، سفتی عضلات، کندی حرکت)
- کنترل علائم غیرحرکتی (افسردگی، اضطراب، اختلالات خواب و شناخت)
- حفظ استقلال عملکردی و کیفیت زندگی
- پیشگیری یا مدیریت عوارض بیماری و درمان‌ها

درمان غیر دارویی

درمان‌های بیماری پارکینسون به‌عنوان یک اختلال عصبی پیش‌رونده، با طیفی از علائم حرکتی و غیرحرکتی همراه است که به‌مرور زمان بر کیفیت زندگی بیماران تأثیر چشمگیری می‌گذارد. اگرچه درمان دارویی، به‌ویژه با لوودوپا و سایر داروهای تعدیل‌کننده دوپامین، همچنان سنگ‌بنای مدیریت علائم محسوب می‌شود، اما به‌تنهایی برای پاسخگویی به همه نیازهای بیماران کافی نیست. بسیاری از بیماران در طول سیر بیماری با مشکلاتی مواجه می‌شوند که به‌خوبی به دارو پاسخ نمی‌دهد یا حتی در اثر عوارض جانبی درمان دارویی تشدید می‌شود.

در چنین شرایطی، درمان‌های غیر دارویی نقش کلیدی در برنامه مراقبتی بیماران ایفا می‌کنند. این درمان‌ها نه تنها به بهبود علائم حرکتی و حفظ توانایی‌های عملکردی کمک می‌کنند، بلکه می‌توانند مشکلات غیرحرکتی مانند افسردگی، اضطراب، اختلالات خواب، مشکلات شناختی، اختلالات گفتار و بلع و کاهش استقلال فردی را نیز هدف قرار دهند.

ویژگی بارز درمان‌های غیر دارویی آن است که رویکردی چندبُعدی و فردمحور دارند و با تمرکز بر توان‌بخشی جسمی، روانی و اجتماعی، موجب

ارتقای کیفیت زندگی بیماران می‌شوند. این درمان‌ها شامل طیف وسیعی از مداخلات توان‌بخشی مانند روش‌های روان‌شناختی و روان‌پزشکی، مداخلات شناختی، آموزش خانواده و مراقبان، و همچنین برخی درمان‌های مکمل و جایگزین است.

در کنار دارو، این مداخلات می‌توانند اثرات هم‌افزا داشته باشند؛ به‌ویژه در مرحله‌ای که اثربخشی درمان دارویی کاهش می‌یابد یا بیمار در معرض عوارض دارویی قرار می‌گیرد. از این رو، امروزه درمان‌های غیر دارویی نه به‌عنوان جایگزین، بلکه به‌عنوان مکمل درمان دارویی و بخشی جدایی‌ناپذیر از مراقبت جامع بیماران پارکینسون در نظر گرفته می‌شود.

در ادامه، مهم‌ترین ابعاد درمان‌های غیر دارویی در بیماری پارکینسون به تفصیل بررسی خواهد شد تا اهمیت و نقش هر یک در بهبود زندگی بیماران و خانواده‌های آنان روشن گردد.

درمان‌های روان‌پزشکی

درمان با شوک الکتریکی

درمان با شوک الکتریکی یا الکتروشوک^۱ یک روش قدیمی اما همچنان مؤثر در روان‌پزشکی است که به‌طور عمده برای درمان اختلالات روانی شدید، مانند افسردگی مقاوم به درمان، مانیا و روان‌پریشی‌های شدید به‌کار می‌رود. در این روش، با استفاده از جریان الکتریکی کنترل‌شده، یک تشنج کوتاه‌مدت در مغز القا می‌شود که به بهبود علائم روان‌پزشکی کمک می‌کند.

^۱ Electroconvulsive Therapy – ECT

هرچند درمان با شوک الکتریکی در اصل برای بیماری‌های روان‌پزشکی طراحی شده، اما شواهد علمی نشان می‌دهد که این روش می‌تواند در برخی بیماران مبتلا به پارکینسون، به‌ویژه در موارد زیر، مفید واقع شود:

افسردگی شدید و مقاوم به دارو در بیماران پارکینسون:

افسردگی یکی از شایع‌ترین مشکلات غیرحرکتی در بیماران پارکینسون است و در برخی موارد به داروهای ضدافسردگی پاسخ ضعیفی می‌دهد. در این شرایط، ECT می‌تواند باعث بهبود سریع و قابل توجه خلق و خو، کاهش افکار خودکشی و افزایش انگیزه بیمار شود.

بهبود علائم حرکتی:

برخی مطالعات نشان داده‌اند که ECT علاوه بر اثرات ضدافسردگی، می‌تواند به‌طور موقت باعث بهبود علائم حرکتی مانند کندی حرکت (برادی‌کینزی) و لرزش شود. مکانیسم دقیق این اثر هنوز به‌طور کامل روشن نیست، اما احتمالاً به دلیل تغییر در انتقال‌دهنده‌های عصبی (دوپامین، سروتونین) و بهبود عملکرد مدارهای حرکتی مغز است.

معایب و مزایای استفاده از شوک الکتریکی (ECT) برای درمان

پارکینسون

❖ مزایا

- اثربخشی سریع در کاهش افسردگی شدید
- احتمال بهبود نسبی علائم حرکتی
- کمک به بیماران مقاوم به درمان دارویی

❖ معایب

- اثرات موقتی و نیاز به جلسات متعدد برای تداوم بهبود
- بروز عوارض کوتاه‌مدت مانند سردرد، گیجی یا اختلال حافظه موقت
- نیاز به بیهوشی عمومی و مراقبت دقیق حین درمان

معمولاً به‌عنوان درمان خط دوم یا سوم و برای موارد مقاوم به درمان استفاده می‌شود.

استفاده از دستگاه rTMS

تحقیقات نشان داده است تحریک مغناطیسی مکرر مغز^۱ یک روش نوین و غیرتهاجمی برای تحریک سلول‌های عصبی در نواحی خاصی از مغز است. در این روش، پالس‌های مغناطیسی تکرارشونده از طریق یک سیم‌پیچ روی جمجمه تولید و به نواحی هدف مغز اعمال می‌شوند. این تحریک‌ها باعث تغییر در فعالیت عصبی شبکه‌های مغزی می‌شود و بسته به محل، شدت و فرکانس، می‌تواند اثر تحریکی یا مهارتی داشته باشد.

❖ کاربرد rTMS در بیماری پارکینسون

از آنجا که بیماری پارکینسون با کاهش عملکرد دوپامین و تغییر در الگوهای فعالیت نواحی قشری و زیرقشری مغز همراه است، تعدیل این الگوهای ناهنجار به کمک rTMS می‌تواند به بهبود برخی علائم کمک کند. تحقیقات بالینی طی سال‌های اخیر نشان داده‌اند که rTMS می‌تواند در مدیریت برخی از علائم بیماری سودمند باشد:

^۱ repetitive Transcranial Magnetic Stimulation – rTMS

- کاهش کندی حرکت و بهبود حرکات ارادی: تحریک نواحی حرکتی قشر مغز (M1) با فرکانس بالا می‌تواند عملکرد حرکتی بیماران را بهبود بخشد.
- کاهش افسردگی و بهبود خلق: تحریک قشر پیش‌پیشانی جانبی (DLPFC) با فرکانس بالا به‌طور گسترده برای درمان افسردگی در بیماران پارکینسون و حتی در افراد بدون پارکینسون استفاده شده است.
- کاهش لرزش و سفتی عضلات: هرچند شواهد در این زمینه کمتر قطعی است، برخی بیماران کاهش نسبی لرزش و رهایی از سفتی عضلات را پس از جلسات rTMS گزارش کرده‌اند.

مزایا:

- ✓ غیرتهاجمی و بدون نیاز به بیهوشی
- ✓ عوارض جانبی اندک و کوتاه‌مدت (مانند سردرد یا احساس خستگی)
- ✓ امکان تکرار جلسات به‌صورت سرپایی
- ✓ اثربخشی بالقوه بر هر دو دسته علائم حرکتی و روانی (مانند افسردگی)

معایب و محدودیت ها:

- ✓ اثربخشی معمولاً موقتی بوده و نیاز به جلسات مکرر یا دوره‌ای دارد.
 - ✓ هنوز استانداردهای دقیقی برای پروتکل درمانی (محل، شدت، تعداد جلسات) وجود ندارد.
 - ✓ پاسخ‌دهی بیماران متفاوت است و برخی بیماران بهبود قابل توجهی را تجربه نمی‌کنند.
 - ✓ هزینه نسبتاً بالا و دسترسی محدود در برخی مراکز درمانی.
- rTMS به‌عنوان یک درمان مکمل، ایمن و غیرتهاجمی می‌تواند در برخی بیماران پارکینسون، به‌ویژه آن‌هایی که به درمان‌های دارویی پاسخ کامل نمی‌دهند یا دچار افسردگی و اختلالات خلقی هستند، مفید واقع شود. با این حال، هنوز به تحقیقات بیشتری برای تعیین دقیق‌تر کارایی و پروتکل‌های بهینه نیاز است. این روش باید در کنار درمان‌های استاندارد و تحت نظارت روان‌پزشکان به‌کار گرفته شود.

تحریک جریان مستقیم ترانس کرانیال (tDCS)

tDCS^۱ یک روش غیرتهاجمی تحریک مغز است که با اعمال یک جریان الکتریکی بسیار ضعیف (۱-۲ میلی آمپر) از طریق الکترودهای سطحی روی پوست سر، باعث تغییر در تحریک پذیری نورون‌ها و تنظیم فعالیت شبکه‌های عصبی می‌شود.

این روش نسبت به rTMS ساده‌تر، ارزان‌تر و قابل حمل است و به‌عنوان یک درمان مکمل در پارکینسون بررسی شده است.

مکانیزم‌های اثر tDCS در پارکینسون

تحقیقات نشان داده که تحریک جریان مستقیم ترانس کرانیال (tDCS) یک روش نوین و غیرتهاجمی برای تعدیل فعالیت نورون‌های مغزی است که با اعمال یک جریان الکتریکی ضعیف از طریق الکترودهای سطحی، پتانسیل غشای نورون‌ها را به‌طور جزئی تغییر داده و تحریک‌پذیری شبکه‌های عصبی را تنظیم می‌کند. در بیماران مبتلا به پارکینسون، که مبتلا به اختلالات حرکتی

^۱ transcranial Direct Current Stimulation

و غیرحرکتی پیچیده‌ای هستند، استفاده از tDCS در سال‌های اخیر به‌عنوان یک درمان کمکی و مکمل، مورد توجه ویژه قرار گرفته است.

چگونه tDCS عمل می‌کند؟

tDCS با ایجاد یک شیفت کوچک در پتانسیل غشای نورون‌ها، باعث می‌شود نورون‌های هدف راحت‌تر (در جریان آندی یا تحریکی) یا سخت‌تر (در جریان کاتدی یا مهارتی) شلیک کنند. این تغییرات می‌تواند فعالیت نواحی مغزی کلیدی در کنترل حرکت، شناخت و خلق را بازتنظیم کند و پلاستیسیته سیناپسی را تقویت نماید.

مکانیزم‌های اثر tDCS بر علائم مختلف پارکینسون

۱- بهبود عملکرد حرکتی

- بیماران پارکینسون به دلیل تخریب نورون‌های دوپامینرژیک در ماده سیاه و اختلال در مسیرهای گانگلیون‌های قاعده‌ای، دچار کاهش تحریک‌پذیری در قشر حرکتی اولیه ($M1$) می‌شوند.

- کاهش برانگیختگی M1، کندی حرکت (برادی‌کینزی) و سفتی عضلانی را تشدید می‌کند.
مطالعات نشان داده‌اند که tDCS آندی روی M1 می‌تواند با افزایش تحریک‌پذیری این ناحیه، به بهبود هماهنگی عضلانی، تسهیل حرکات ارادی و کاهش سختی و کندی کمک کند.
- ترکیب tDCS با فیزیوتراپی و تمرینات توانبخشی موجب بهبود بیشتر و ماندگاری طولانی‌تر اثرات می‌شود، زیرا تحریک الکتریکی می‌تواند یادگیری حرکتی را تسهیل نماید.

۲- کاهش اختلالات شناختی

- بیماری پارکینسون علاوه بر حرکات، بر عملکرد شناختی بیماران هم اثر منفی دارد و باعث بروز مشکلاتی در حافظه کاری، توجه، سرعت پردازش اطلاعات و تصمیم‌گیری می‌شود.
- tDCS آندی روی قشر پیش‌پیشانی جانبی (DLPFC) باعث افزایش فعالیت نوروهای این ناحیه می‌شود و عملکرد شبکه‌های اجرایی و حافظه کاری را بهبود می‌دهد.
- این اثرات به احتمال زیاد ناشی از بهبود جریان خون موضعی، تغییرات در انتقال‌دهنده‌های عصبی (مانند دوپامین و گلوتامات) و تقویت نوروپلاستیستی است.

۴. تأثیر بر خلق و کیفیت زندگی

- افسردگی و اضطراب در بیش از ۳۰-۴۰٪ بیماران پارکینسون گزارش می‌شود و کیفیت زندگی آنان را به شدت کاهش می‌دهد.

- **تحریک DLPFC** چپ، مشابه درمان‌های افسردگی غیردوپامینرژیک، می‌تواند با افزایش فعالیت این ناحیه و بهبود تنظیم هیجانی، علائم خلقی را کاهش دهد و انگیزه بیمار را بالا ببرد.
- این اثرات علاوه بر بهبود خلق، سبب افزایش همکاری بیمار با سایر برنامه‌های درمانی می‌شود.

مزایا و محدودیت‌های tDCS در درمان پارکینسون

❖ مزایا:

- روش غیرتهاجمی، ایمن و بدون درد
- هزینه پایین‌تر و سهولت بیشتر نسبت به روش‌هایی مانند rTMS یا DBS
- قابلیت حمل و استفاده حتی در محیط‌های غیرکلینیکی
- امکان استفاده به صورت مکمل در کنار دارو، فیزیوتراپی و مداخلات روان‌شناختی
- بدون عوارض جانبی جدی (جز تحریک خفیف پوست و سردرد گذرا)

❖ محدودیت‌ها:

- اثرات درمانی معمولاً کوتاه‌مدت بوده و نیازمند جلسات مکرر است.
- پاسخ به درمان بین بیماران متفاوت است و در برخی افراد اثر کم یا نامحسوس دارد.
- هنوز جایگزین درمان‌های استاندارد دارویی و جراحی نیست و باید به‌عنوان مکمل دیده شود.

روش tDCS می‌تواند با تنظیم فعالیت نورونی در نواحی کلیدی مغز، از طریق مکانیزم‌هایی همچون افزایش برانگیختگی قشر حرکتی، تقویت توانایی‌های شناختی و بهبود خلق، به‌طور مؤثری برخی علائم حرکتی و غیرحرکتی پارکینسون را کاهش دهد. این روش به‌ویژه برای بیمارانی که پاسخ ناکافی یا تحمل ضعیفی به داروها دارند، به‌عنوان یک رویکرد مکمل نویدبخش محسوب می‌شود. با توجه به مزایا، ایمنی بالا و سادگی استفاده، انتظار می‌رود در آینده با توسعه تحقیقات و استانداردسازی پروتکل‌ها، نقش پررنگ‌تری در مدیریت چندبُعدی این بیماری ایفا کند.

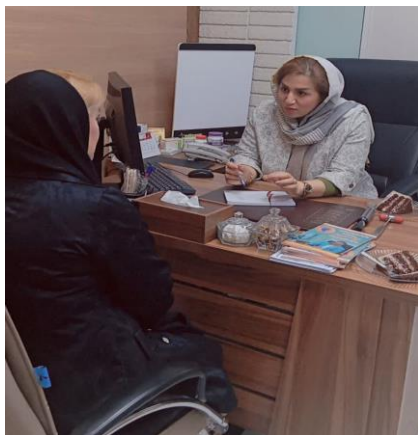
درمان شناختی رفتاری (CBT)

بیماری پارکینسون علاوه بر علائم حرکتی (لرزش، کندی حرکت، سفتی عضلات)، با طیف وسیعی از اختلالات روان‌شناختی و خلقی همراه است. افسردگی، اضطراب، استرس مزمن، افکار منفی و حتی اختلالات خواب، کیفیت زندگی بیماران را به‌شدت کاهش می‌دهند.

اگرچه داروهای ضدافسردگی و ضداضطراب برای این بیماران تجویز می‌شود، اما به‌دلیل تداخل دارویی، عوارض جانبی، و پاسخ متغیر بیماران،

روش‌های روان‌درمانی مانند CBT به‌عنوان یک مداخله غیردارویی ایمن و مؤثر اهمیت پیدا کرده است.

درمان شناختی رفتاری (CBT) یک رویکرد روان‌درمانی ساختاریافته و مبتنی بر شواهد است که با کمک به بیمار در شناخت و اصلاح افکار منفی، باورهای ناکارآمد و رفتارهای ناسازگار، به کاهش علائم روان‌شناختی و بهبود سازگاری روانی کمک می‌کند.

در بیماران پارکینسون CBT، می‌تواند با کاهش استرس، افسردگی، اضطراب و بهبود کیفیت خواب، وضعیت روانی-اجتماعی بیمار را ارتقا دهد.

چرا بیماران پارکینسون به CBT نیاز دارند؟

بیماری پارکینسون یک اختلال پیشرونده عصبی است که اغلب با علائم حرکتی مانند لرزش، کندی حرکت، سفتی عضلانی و اختلال در تعادل شناخته می‌شود. با این حال، این بیماری بسیار فراتر از مشکلات حرکتی است و در بسیاری از بیماران، علائم روان‌شناختی و روان‌پزشکی نیز بروز می‌کند که می‌تواند حتی آزاردهنده‌تر از علائم فیزیکی باشد و کیفیت زندگی فرد را به شدت کاهش دهد. درمان‌های دارویی ضدپارکینسون به‌طور مستقیم روی این علائم روانی مؤثر نیستند یا تنها تا حدی بهبود ایجاد می‌کنند. از این رو، استفاده از مداخلات روان‌شناختی مانند CBT اهمیت پیدا می‌کند.

افسردگی شایع و نادیده گرفته شده

مطالعات نشان می‌دهد حدود ۴۰ تا ۵۰ درصد بیماران پارکینسون دچار افسردگی بالینی می‌شوند. افسردگی می‌تواند:

- باعث بی‌انگیزگی و بی‌علاقگی بیمار به ادامه درمان‌های دارویی و توانبخشی شود.
- احساس ناامیدی و بی‌ارزشی به بیمار القا کند.

- روابط خانوادگی و اجتماعی او را تخریب کند.
 - حتی خطر خودکشی در برخی بیماران را افزایش دهد.
- افسردگی در بیماران پارکینسون به علت تغییرات شیمیایی در مغز (مانند کاهش سروتونین و دوپامین) و همچنین واکنش روانی به ناتوانی جسمی ایجاد می‌شود.
- نکته مهم این است که افسردگی در این بیماران به درمان‌های دارویی حرکتی (مثل لوودوپا) پاسخ قابل توجهی نمی‌دهد.

در اینجا CBT به عنوان یک رویکرد غیردارویی، ایمن و مؤثر، می‌تواند به بیماران کمک کند تا با شناخت و تغییر الگوهای فکری منفی، احساس امید و انگیزه خود را باز یابند.

۲. اضطراب و نگرانی‌های مزمن

بیش از یک سوم بیماران پارکینسون درجاتی از اضطراب، نگرانی مداوم، حملات پانیک یا ترس‌های غیرمنطقی (مانند ترس از افتادن یا ترس از خروج از خانه) را تجربه می‌کنند. این علائم می‌توانند:

- حرکات بیمار را مختل کنند.

- باعث تشدید لرزش‌ها یا کندی حرکتی شوند (زیرا اضطراب، سیستم عصبی سمپاتیک را تحریک می‌کند).
 - بیمار را منزوی و خانه‌نشین کند.
- در اینجا نیز CBT با آموزش تکنیک‌های کاهش اضطراب، تنفس عمیق، بازسازی شناختی و مواجهه تدریجی، به بیماران کمک می‌کند اضطراب خود را مدیریت کنند و در فعالیت‌های اجتماعی و درمانی شرکت کنند.

دکتر آمنه ذاکری - روان شناس

۳. اختلالات خلقی و شناختی؛ مانعی برای همکاری در درمان پارکینسون علاوه بر اختلالات خلقی، باعث تغییر در فرآیندهای شناختی مانند:

- کاهش توجه و تمرکز
- کاهش حافظه کاری
- کاهش سرعت پردازش ذهنی می‌شود.
- این مشکلات باعث می‌شوند بیماران نتوانند:
- دستورات درمانی را به درستی دنبال کنند.

- با درمانگر یا خانواده همکاری کافی داشته باشند.
 - احساس استقلال و عزت نفس خود را حفظ کنند.
- ثبت افکار روزانه: یادداشت کردن افکار منفی و بررسی شواهد موافق و مخالف آن‌ها.
- برنامه‌ریزی فعالیت‌های لذت‌بخش و هدفمند: برای مقابله با بی‌حوصلگی و انزوای اجتماعی.
 - تمرین مهارت‌های ارتباطی: برای بیان مؤثر نیازها و درخواست کمک از همسر و خانواده.
 - آموزش تکنیک‌های تن‌آرامی، تنفس عمیق، و ذهن‌آگاهی: برای کاهش استرس و اضطراب.
 - شناسایی عوامل محرک خلق منفی و مقابله با آن‌ها.

آموزش مهارت‌های مقابله‌ای و مدیریت استرس در درمان

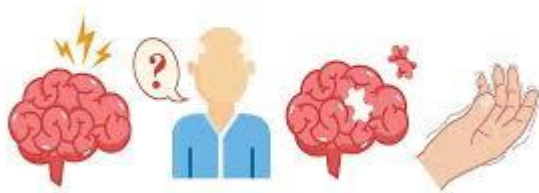
پارکینسون

بیماری پارکینسون نه تنها یک بیماری نورولوژیک پیشرونده است که با علائم حرکتی همچون لرزش، کندی حرکت، سفتی عضلات و بی‌ثباتی وضعیت

همراه است، بلکه طیف وسیعی از علائم غیرحرکتی مانند افسردگی، اضطراب، اختلالات خواب و اختلالات شناختی را نیز به دنبال دارد. این مجموعه علائم می‌تواند زندگی روزمره، روابط اجتماعی، و وضعیت روانی بیماران را به شدت تحت تأثیر قرار دهد و موجب احساس درماندگی و استرس مداوم شود.

کاهش تدریجی توانایی‌های جسمی، وابستگی به دیگران برای انجام امور روزمره، از دست دادن شغل یا نقش‌های اجتماعی، نگرانی درباره آینده و ترس از پیشرفت بیماری، همه از عوامل روانی مهمی هستند که استرس بیمار را افزایش می‌دهند. از سوی دیگر، پژوهش‌ها نشان داده‌اند که استرس روانی می‌تواند خود موجب تشدید علائم حرکتی و غیرحرکتی پارکینسون شود و کیفیت زندگی بیماران را بیشتر کاهش دهد؛ به‌عنوان نمونه:

PARKINSON DISEASE

- افزایش لرزش و نوسانات حرکتی
- تشدید علائم اضطراب و افسردگی
- بدتر شدن اختلالات خواب
- کاهش انگیزه و همکاری در فرآیند درمان

از این رو، آموزش مهارت‌های مقابله‌ای و مدیریت استرس به بیماران و خانواده‌های آنان، یکی از ارکان مهم برنامه‌های درمانی، توانبخشی و روان‌شناختی در مدیریت پارکینسون است.

اهداف آموزش مهارت‌های مقابله‌ای

آموزش مهارت‌های مقابله‌ای چند هدف کلیدی را دنبال می‌کند:

- کمک به پذیرش واقع‌بینانه بیماری و کنار آمدن با تغییرات جسمی و روانی
- کاهش سطح اضطراب و افسردگی از طریق افزایش حس کنترل
- تقویت عزت‌نفس و توانمندسازی روانی بیمار
- افزایش کیفیت زندگی و رضایت از خود و روابط خانوادگی
- پیشگیری از انزوای اجتماعی و افسردگی شدید
- بهبود تعامل و همکاری بیمار با تیم درمانی

انواع مهارت‌های مقابله‌ای مفید برای بیماران پارکینسون

این مهارت‌ها به بیماران کمک می‌کند رویکردهای سالم و سازنده‌ای در مواجهه با بیماری در پیش بگیرند:

الف) مهارت‌های مقابله‌ای شناختی

- **بازسازی شناختی:** آموزش به بیماران برای شناسایی و به‌چالش کشیدن افکار منفی و غیرواقعی مانند «دیگر ارزشی ندارم» یا «هیچ کاری از دستم برنمی‌آید» و جایگزینی آن‌ها با افکاری مثبت‌تر و واقع‌بینانه مانند «می‌توانم کارهای زیادی را همچنان انجام دهم و از زندگی لذت ببرم».

- حل مسئله: توانایی شناسایی مشکلات روزمره، یافتن راه‌حل‌های عملی و اقدام فعال برای رفع آن‌ها.
- هدف‌گذاری واقع‌بینانه: آموزش بیمار برای تعیین اهداف کوچک، قابل‌دسترس و مرحله‌به‌مرحله برای حفظ انگیزه و احساس پیشرفت.

ب) مهارت‌های مقابله‌ای هیجانی

- آرام‌سازی عضلانی پیشرونده و تمرین تنفس عمیق: برای کاهش تنش‌های جسمی و روانی در مواقع استرس.
- مدیتیشن و ذهن‌آگاهی: تمرکز بر لحظه اکنون، پذیرش شرایط بدون قضاوت و پرهیز از غرق شدن در نگرانی‌های آینده یا حسرت گذشته.
- بیان سالم هیجانات: تشویق بیمار به صحبت کردن درباره احساسات خود با خانواده، دوستان یا گروه‌های حمایتی، به جای سرکوب آن‌ها.

ج) مهارت‌های مقابله‌ای رفتاری

- حفظ فعالیت بدنی و ورزشی: انجام تمرینات بدنی منظم (متناسب با توانایی فرد) نه تنها برای بهبود حرکات بلکه برای ارتقای خلق و کاهش استرس مفید است.
- تقویت روابط اجتماعی: تشویق به تعامل با جمع و حضور در گروه‌های حمایتی برای جلوگیری از انزوا و احساس تنهایی.
- برنامه‌ریزی برای فعالیت‌های لذت‌بخش: شناسایی فعالیت‌هایی که موجب شادی و رضایت می‌شوند و قرار دادن آن‌ها در برنامه روزانه.

مدیریت استرس در بیماران پارکینسون

- آموزش مدیریت استرس به بیماران کمک می‌کند از اثرات منفی استرس بر مغز و علائم حرکتی بکاهند. این آموزش شامل:
- شناسایی منابع استرس: مانند نگرانی مالی، مشکلات روابط خانوادگی، ترس از پیشرفت بیماری

- یادگیری مهارت‌های مقابله‌ای سالم: و پرهیز از روش‌های ناسالم مانند انکار، پرخاشگری یا کناره‌گیری
- مدیریت زمان و انرژی: اولویت‌بندی وظایف و استراحت کافی برای پیشگیری از خستگی مفرط
- پذیرش محدودیت‌ها: تمرکز بر توانایی‌ها به‌جای تمرکز بر ناتوانی‌ها

گروه‌درمانی و حمایت‌های اجتماعی-روانی در درمان پارکینسون

بیماری پارکینسون یک بیماری مزمن و پیشرونده است که علاوه بر اختلالات حرکتی، طیف وسیعی از مشکلات روان‌شناختی، اجتماعی و عاطفی را نیز به بیماران و خانواده‌های آنان تحمیل می‌کند. انزوای اجتماعی، افسردگی، اضطراب، احساس درماندگی، خجالت از علائم آشکار حرکتی و کاهش اعتمادبه‌نفس از جمله پیامدهای روانی و اجتماعی شایع در این بیماران هستند.

بنابراین، حمایت‌های اجتماعی-روانی و گروه‌درمانی به‌عنوان بخشی از درمان جامع و چندبُعدی بیماران پارکینسون، اهمیت فراوانی دارد. بیماری پارکینسون علاوه بر علائم جسمانی، فشارهای شدید روانی، عاطفی و اجتماعی به بیماران تحمیل می‌کند. تغییر در ظاهر (مانند لرزش‌های آشکار، سفتی حرکات، مشکل در تکلم یا راه رفتن) و کاهش توانایی‌های عملکردی باعث می‌شود بیماران احساس شرمندگی، خجالت یا تحقیر کنند و از حضور در جمع‌های خانوادگی، دوستانه یا اجتماعی کناره‌گیری کنند. این انزوا و گوشه‌گیری خود موجب تشدید افسردگی، اضطراب و کاهش کیفیت زندگی می‌شود.

از سوی دیگر، فشارهای روانی ناشی از بیماری - مانند ترس از پیشرفت علائم، وابستگی به دیگران و از دست دادن استقلال - سلامت روان بیماران را تضعیف می‌کند.

همچنین، خانواده‌ها و مراقبان نیز به دلیل بار سنگین مراقبت‌های جسمی و عاطفی، اغلب دچار فرسودگی روانی، افسردگی، تعارضات خانوادگی و اضطراب مزمن می‌شوند.

در مجموع، احساس تنهایی، بی‌پناهی و نداشتن شبکه حمایتی عاطفی باعث کاهش انگیزه بیماران برای پیگیری درمان‌ها، توانبخشی و حتی حضور فعال در زندگی روزمره می‌شود. بنابراین، حمایت‌های اجتماعی-روانی و مداخلات گروهی، برای بیماران و مراقبان ضروری است.

گروه‌درمانی چیست و چگونه به بیماران پارکینسون کمک می‌کند؟

گروه‌درمانی نوعی درمان روان‌شناختی است که در آن بیمار، به‌همراه سایر بیماران مبتلا به مشکلات مشابه، تحت هدایت یک درمانگر آموزش‌دیده و متخصص، در جلسات منظم گروهی شرکت می‌کند. این روش، مزایای چندلایه و گسترده‌ای دارد:

اشتراک تجربیات: بیماران در می‌یابند که تنها نیستند و دیگران نیز چالش‌های مشابهی دارند؛ این احساس همدلی، فشار روانی را کاهش می‌دهد.

حمایت هیجانی و عاطفی: شرکت‌کنندگان با دریافت حمایت عاطفی از دیگران، احساس پذیرش، درک شدن و ارزشمندی می‌کنند.

یادگیری مهارت‌های مقابله‌ای: از طریق تمرین و مشاهده دیگران، راهبردهای عملی و مفیدی برای مدیریت بیماری می‌آموزند.

افزایش عزت نفس و اعتماد به نفس: ابراز احساسات در محیطی امن و دریافت بازخوردهای مثبت از گروه، اعتماد به نفس بیماران را تقویت می‌کند.

تقویت روابط اجتماعی: گروه‌درمانی به بیماران کمک می‌کند تا تعاملات اجتماعی خود را حفظ کنند و از انزوای اجتماعی دور بمانند.

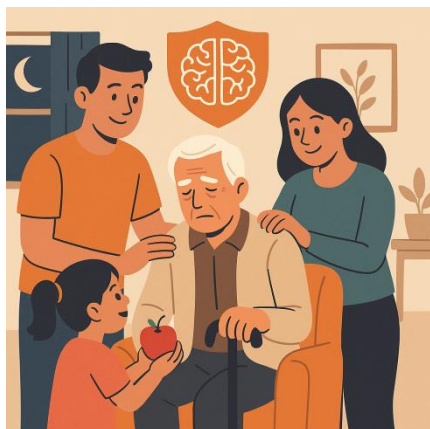
نقش خانواده در درمان و پیشگیری از بیماری پارکینسون

نقش خانواده در درمان و پیشگیری از بیماری پارکینسون بسیار گسترده و چندبعدی است و می‌توان آن را به‌عنوان یکی از عوامل کلیدی در بهبود کیفیت زندگی بیماران و حتی کاهش خطر ابتلا در افراد سالم در نظر گرفت. خانواده به‌عنوان نزدیک‌ترین منبع حمایت، می‌تواند در زمینه‌های گوناگون مؤثر باشد. در بُعد پیشگیری، تشویق به سبک زندگی سالم اهمیت زیادی دارد؛ خانواده با ترغیب اعضا به ورزش منظم، رعایت رژیم غذایی متعادل، داشتن خواب کافی و کنترل استرس، می‌تواند خطر بروز پارکینسون را کاهش دهد. همچنین آموزش بهداشت خواب و ایجاد شرایط مناسب در خانه برای خواب منظم، تریک و آرام، یکی دیگر از جنبه‌های پیشگیرانه است. خانواده‌ها می‌توانند نقش مهمی در مدیریت ریسک‌ها داشته باشند؛ برای مثال نظارت بر مصرف دخانیات، کنترل استرس‌های مزمن و اصلاح عادات غذایی ناسالم می‌تواند مسیر زندگی سالم‌تری برای اعضای خانواده ترسیم کند. از سوی دیگر، روابط صمیمی و حمایتگر خانوادگی با کاهش

اضطراب و استرس، از نظر روانی و ایمنی بدن تأثیر مثبتی بر کاهش احتمال ابتلا به بیماری‌های نورودژنراتیو دارد.

در مرحله درمان و مدیریت بیماری نیز خانواده حضوری تعیین‌کننده دارد. بیماران پارکینسون معمولاً نیازمند مصرف دارو در زمان‌های مشخص هستند و خانواده می‌تواند در یادآوری و پایبندی به درمان دارویی نقشی حیاتی ایفا کند. همراهی بیمار در انجام فعالیت‌های بدنی ساده مانند پیاده‌روی یا تمرینات توانبخشی به ایجاد انگیزه و تداوم ورزش کمک می‌کند. از نظر ایمنی، خانواده با تنظیم محیط خانه مانند حذف موانع اضافی، نصب دستگیره و تأمین نور کافی می‌تواند از سقوط و آسیب‌های احتمالی بیمار جلوگیری کند. حمایت عاطفی و روانی نیز جایگاه ویژه‌ای دارد، زیرا بسیاری از بیماران دچار افسردگی و اضطراب می‌شوند و حضور و همدلی اعضای خانواده می‌تواند به ایجاد احساس ارزشمندی و امید در آنان کمک کند. خانواده همچنین با تشویق بیمار به حضور در جلسات توانبخشی مانند فیزیوتراپی، کاردرمانی یا گفتاردرمانی روند بهبود را تسهیل می‌کند و در کنار آن مدیریت تغذیه سالم، با مصرف میوه‌ها، سبزیجات، اسیدهای چرب امگا۳ و پروتئین کافی، نقش مؤثری در عملکرد بهتر سیستم عصبی دارد.

در مراقبت‌های طولانی‌مدت، خانواده به‌عنوان پشتوانه اصلی بیمار مطرح است. ایجاد انگیزه و امید در زندگی روزمره، همراهی در فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی برای جلوگیری از انزوا و افسردگی، و آموزش مداوم درباره مراحل بیماری و نحوه برخورد صحیح با شرایط مختلف، از جمله مسئولیت‌های مهم خانواده است. این حمایت‌ها نه تنها بار روانی بیماری را برای فرد مبتلا کاهش می‌دهد، بلکه کیفیت زندگی او را به طور چشمگیری افزایش می‌بخشد. به همین دلیل، خانواده هم در پیشگیری از طریق ایجاد سبک زندگی سالم و هم در درمان و مراقبت‌های مداوم، نقشی حیاتی و غیرقابل‌جایگزین دارد و حضور آن باعث می‌شود بیمار در مسیر سخت بیماری احساس تنهایی نکند و امید بیشتری برای ادامه زندگی داشته باشد.

روش‌های نوروتراپی

نوروتراپی یا درمان‌های مبتنی بر تحریک و بازآرایی عصبی، به مجموعه‌ای از تکنیک‌های درمانی اطلاق می‌شود که با هدف بهبود عملکرد مغز و اعصاب از طریق تحریک مستقیم یا غیرمستقیم فعالیت‌های عصبی، طراحی

شده‌اند. در سال‌های اخیر، این روش‌ها به‌عنوان درمان‌های مکمل و در برخی موارد جایگزین بخشی از درمان‌های دارویی در بیماری‌های نورودژنراتیو از جمله پارکینسون به کار گرفته شده‌اند.

در بیماری پارکینسون، به دلیل کاهش دوپامین در مسیرهای حرکتی مغز، علاوه بر اختلالات حرکتی (مانند لرزش، کندی و سفتی)، اختلالات شناختی، هیجانی و روانی نیز مشاهده می‌شود. نوروتراپی می‌کوشد از طریق تعدیل نورون‌ها، افزایش نوروپلاستیسیته و بازسازی شبکه‌های عصبی، علائم حرکتی و غیرحرکتی بیماران را کاهش دهد.

در ادامه به معرفی جامع و مبسوط مهم‌ترین روش‌های نوروتراپی می‌پردازیم:

درمان پارکینسون با بیوفیدبک

بیوفیدبک^۱ به معنای بازخورد زیستی است؛ روشی که در آن اطلاعات دقیق و آنی درباره فعالیت‌های بدن (مانند تنفس، ضربان قلب، تنش عضلانی و امواج مغزی) از طریق دستگاه‌های خاص به بیمار ارائه می‌شود. این بازخورد به بیمار کمک می‌کند تا عملکردهای غیرارادی بدن را به صورت ارادی کنترل کند.

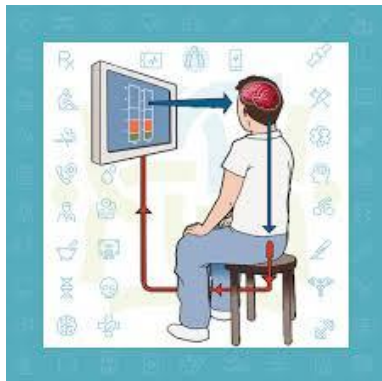

کاربرد بیوفیدبک در درمان پارکینسون:

در بیماری پارکینسون، بیوفیدبک می‌تواند در موارد زیر مؤثر باشد:
کاهش سفتی و اسپاسم عضلانی: با آموزش بیماران به کنترل و کاهش تنش عضلانی، توانایی حرکت آسان‌تر و روان‌تر افزایش می‌یابد.
بهبود تعادل و کنترل حرکتی: از طریق تمرین با بیوفیدبک می‌توان هماهنگی بین عضلات و تعادل بدن را بهتر کرد، که به کاهش خطر سقوط کمک می‌کند.

^۱ Biofeedback

کاهش علائم غیرحرکتی: مانند اضطراب، استرس و اختلالات خواب با استفاده از بیوفیدبک تنفسی و آرام‌سازی عضلانی. تقویت مهارت‌های شناختی و تمرکز: بیوفیدبک‌های مغزی (نوروفیدبک) به تنظیم فعالیت الکتریکی مغز و بهبود عملکردهای شناختی کمک می‌کنند.

انواع بیوفیدبک در درمان پارکینسون

بیوفیدبک یکی از روش‌های نوین توانبخشی است که با فراهم کردن بازخورد لحظه‌ای از عملکردهای فیزیولوژیکی بدن به بیماران کمک می‌کند تا کنترل بیشتری بر عملکردهای عصبی و عضلانی خود پیدا کنند. در بیماری پارکینسون، بیوفیدبک به سه شکل اصلی کاربرد دارد که هر یک به نوعی در بهبود علائم حرکتی و غیرحرکتی این بیماری مؤثرند:

۱. بیوفیدبک عضلانی^۱

این نوع بیوفیدبک بر اساس اندازه‌گیری فعالیت الکتریکی عضلات با استفاده از الکترودهای سطحی یا داخل عضله انجام می‌شود. در پارکینسون، یکی از

^۱ EMG Biofeedback

مشکلات عمده، سفتی و اسپاسم عضلانی است که باعث محدودیت حرکتی و درد می‌شود.

چگونه عمل می‌کند؟

- با نصب سنسورهای EMG روی عضلات مورد نظر، فعالیت عضلانی بیمار ثبت و به صورت لحظه‌ای به او نمایش داده می‌شود. بیمار با مشاهده این بازخورد می‌آموزد که چگونه عضلات خود را شل کرده و تنش عضلانی را کاهش دهد.

مزایا:

- کمک به کاهش سفتی عضلات و اسپاسم
- بهبود کنترل حرکتی و روانی حرکت
- افزایش توانایی انجام حرکات روزمره و کاهش درد

۲. بیوفیدبک تنفسی

این نوع بیوفیدبک به آموزش کنترل الگوهای تنفس و بازگرداندن تنفس به حالت طبیعی و عمیق اختصاص دارد. بیماران پارکینسون به دلیل استرس، اضطراب و مشکلات حرکتی، معمولاً دچار تنفس سطحی و نامنظم می‌شوند که می‌تواند به تشدید علائم بیماری منجر شود. با استفاده از سنسورهایی که الگوی تنفسی را ثبت می‌کنند، بیمار بازخورد لحظه‌ای از نحوه تنفس خود دریافت می‌کند و با راهنمایی درمانگر، می‌آموزد تنفس خود را عمیق‌تر، آرام‌تر و منظم‌تر کند.

• فواید:

- کاهش استرس و اضطراب با کنترل بهتر تنفس
- افزایش اکسیژن‌رسانی به مغز و بهبود عملکرد شناختی

○ کمک به بهبود خواب و کاهش خستگی ذهنی

• کاربردها:

این روش در کنار آموزش مهارت‌های آرام‌سازی و مدیریت استرس به کار می‌رود و می‌تواند علائم غیرحرکتی بیماری را کاهش دهد.

۳. نوروفیدبک

نوروفیدبک یکی از پیشرفته‌ترین انواع بیوفیدبک است که بر اساس ثبت و تحلیل امواج مغزی (EEG) انجام می‌شود. این روش با هدف تنظیم و بازآرایی فعالیت‌های الکتریکی مغز، به ویژه در نواحی مرتبط با کنترل حرکت، توجه، حافظه و خلق، طراحی شده است.

• روش کار:

الکترودهای EEG روی سر بیمار قرار می‌گیرند و امواج مغزی را ثبت می‌کنند. اطلاعات این امواج به صورت بصری یا شنیداری در قالب بازخورد به بیمار داده می‌شود. بیمار با تمرین و تمرکز، یاد می‌گیرد الگوهای مغزی سالم‌تری ایجاد کند و فعالیت‌های نابهنجار را کاهش دهد.

تأثیرات در پارکینسون:

- بهبود علائم حرکتی مانند لرزش و کندی حرکت از طریق افزایش تحریک پذیری قشر حرکتی
- بهبود عملکردهای شناختی مانند توجه، حافظه کاری و تصمیم گیری با هدف گیری نواحی پیش پیشانی
- کاهش علائم افسردگی و اضطراب با تنظیم فعالیت نواحی مرتبط با خلق و عواطف

مزایای نوروفیدبک:

- غیرتهاجمی و بدون عوارض جانبی
 - قابل ترکیب با درمان های دارویی و فیزیوتراپی
 - اثرات پایدار و بلندمدت در صورت تمرین مستمر
- هر سه نوع بیوفیدبک در درمان پارکینسون نقش مکمل دارند و می توانند به بهبود کنترل حرکتی، کاهش علائم غیرحرکتی و ارتقای کیفیت زندگی بیماران کمک کنند. استفاده از بیوفیدبک عضلانی به بیمار امکان می دهد تنش عضلانی را کاهش دهد، بیوفیدبک تنفسی به کنترل استرس و بهبود تنفس کمک می کند و نوروفیدبک با تنظیم فعالیت مغزی، عملکردهای حرکتی و شناختی را بهبود می بخشد. در کنار درمان های دارویی و توانبخشی، این روش ها می توانند به شکل چشمگیری اثربخشی کلی درمان پارکینسون را افزایش دهند.

دارو درمانی

درمان دارویی بیماری پارکینسون به منظور کاهش علائم حرکتی و غیرحرکتی بیماری طراحی شده است و پایه اصلی مدیریت این بیماری را تشکیل می‌دهد. با توجه به ماهیت پیشرونده و پیچیده پارکینسون، انتخاب و تنظیم داروها نیازمند رویکردی فردمحور و پویاست که با توجه به شدت علائم، مرحله بیماری، سن و وضعیت کلی بیمار صورت می‌گیرد.

اصول کلی درمان دارویی

هدف اصلی درمان:

- بهبود علائم حرکتی مانند لرزش، کندی حرکت (برادی کینزی)، سفتی عضلات (ریجیدیتی) و اختلال در تعادل
- کنترل علائم غیرحرکتی مانند افسردگی، اضطراب، مشکلات خواب و اختلالات شناختی
- حفظ کیفیت زندگی و عملکرد روزمره بیمار

شروع درمان:

- درمان دارویی معمولاً زمانی آغاز می‌شود که علائم بیماری به طور قابل توجهی بر کیفیت زندگی تأثیر گذاشته باشند.
- در مراحل اولیه، ممکن است درمان با داروهای غیرلوودوپایی یا آگونیست‌های دوپامین شروع شود تا از عوارض داروی لوودوپا در آینده کاسته شود.

انتخاب دارو:

- داروها باید با توجه به سن، شدت علائم، وضعیت سلامت کلی، وجود بیماری‌های همراه و عوارض جانبی احتمالی انتخاب شوند.
- بیماران جوان‌تر معمولاً با آگونیست‌های دوپامین شروع می‌کنند و بیماران مسن‌تر ممکن است لوودوپا به عنوان گزینه اولیه تجویز شود.

تنظیم دوز و ترکیب دارویی:

- با پیشرفت بیماری، اغلب نیاز به افزایش دوز داروها یا ترکیب چند دارو برای کنترل بهتر علائم وجود دارد.
- تنظیم دقیق دوز و زمان‌بندی مصرف داروها برای کاهش عوارض حرکتی مانند نوسانات دارویی (On-Off) و دیسکینزی‌ها ضروری است.

مدیریت عوارض جانبی:

- عوارض جانبی داروها مانند تهوع، افت فشار خون وضعیتی، اختلالات خواب، توهمات و رفتارهای تکانشی باید به دقت پیگیری و مدیریت شوند.
- در صورت بروز عوارض جدی، تغییر دارو یا دوز آن ممکن است لازم باشد.

توجه به علائم غیرحرکتی:

- بسیاری از علائم غیرحرکتی به درمان‌های اختصاصی نیاز دارند و ممکن است بهبود آنها با داروهای اصلی پارکینسون کافی نباشد.
- داروهای ضدافسردگی، ضداضطراب، داروهای خواب و داروهای ضد روان‌پریشی در این زمینه کاربرد دارند.

نکات مهم در انتخاب دارو

• لوودوپا^۱:

بهترین و مؤثرترین داروی ضدپارکینسون که به عنوان پیش‌داروی دوپامین عمل می‌کند. با گذشت زمان ممکن است باعث عوارض حرکتی مانند دیسکینزی شود، بنابراین در برخی بیماران جوان‌تر استفاده از آن با احتیاط آغاز می‌شود.

• آگونیست‌های دوپامین

^۱ Levodopa

داروهایی مانند پرامی پکسول و روتیگوتین که مستقیماً گیرنده‌های دوپامین را تحریک می‌کنند و معمولاً در مراحل اولیه یا همراه با لوودوپا مصرف می‌شوند.

- **مهارکننده‌های MAO-B و COMT**

داروهایی که متابولیسم دوپامین را کاهش داده و اثرات آن را افزایش می‌دهند، معمولاً به عنوان مکمل برای لوودوپا به کار می‌روند.

- **داروهای کمکی برای علائم غیر حرکتی:**

شامل ضدافسردگی‌ها، داروهای ضداضطراب، داروهای خواب‌آور و داروهای ضد روان‌پریشی است که با تشخیص متخصص تجویز می‌شوند.

درمان دارویی پارکینسون نیازمند ارزیابی دقیق و مستمر است تا با انتخاب مناسب داروها و دوز آنها، بیشترین کنترل علائم و کمترین عوارض جانبی حاصل شود. این فرآیند نیازمند همکاری نزدیک بیمار، روانپزشک متخصص و تیم درمانی است تا کیفیت زندگی بیماران به حداکثر برسد و روند پیشرفت بیماری کند شود.

سوال های پر تکرار مراجعین محترم و پاسخ های آقای دکتر فرامرز ذاکری

۱- آیا بیماری پارکینسون درمان قطعی دارد؟

پاسخ: خیر. پارکینسون یک بیماری عصبی پیشرونده است که در حال حاضر درمان قطعی برای توقف یا معکوس کردن آن وجود ندارد. اما مجموعه‌ای از درمان‌های دارویی، جراحی، توانبخشی و روان‌شناختی می‌توانند علائم حرکتی و غیرحرکتی را کنترل کنند و کیفیت زندگی بیماران را بهبود بخشند.

۲- درمان‌های دارویی چقدر مؤثرند؟

پاسخ: داروهایی مانند لوودوپا، آگونیست‌های دوپامین و مهارکننده‌های آنزیم‌های دوپامین در کاهش لرزش، سفتی و کندگی حرکات مؤثرند، اما اثرات آن‌ها محدود به زمان است و به تدریج ممکن است اثرشان کمتر شود یا عوارض جانبی مانند دیسکینزی (حرکات غیرارادی) ایجاد کنند. بنابراین درمان باید به‌طور مستمر تعدیل شود.

۳- علائم غیرحرکتی بیماری چگونه درمان می‌شود؟

پاسخ: اختلالات روانی و شناختی مانند افسردگی، اضطراب، بی‌خوابی، توهمات و زوال عقل شایع هستند. این‌ها اغلب نیازمند داروهای ضدافسردگی، ضداضطراب یا ضدروان‌پریشی با انتخاب دقیق هستند و روان‌درمانی‌هایی مانند CBT (درمان شناختی-رفتاری) و استفاده از دانشگاه‌ها و روش‌های نوین نقش تکمیلی مهمی دارند.

۴- آیا درمان‌های روانپزشکی عوارض جانبی دارند؟

پاسخ: بله. مانند همه داروها، داروهای روانپزشکی می‌توانند باعث خواب‌آلودگی، افزایش وزن، گیجی یا حتی بدتر شدن علائم حرکتی شوند. انتخاب صحیح دارو و پایش دقیق توسط روان‌پزشک خطر عوارض را کاهش می‌دهد.

۵- چرا بعضی بیماران پارکینسون دچار توهم و هذیان می‌شوند؟

پاسخ: این حالت ممکن است ناشی از پیشرفت بیماری (به‌ویژه در زوال عقل لوئی بادی)، مصرف بالای داروهای دوپامینرژیک، یا ترکیبی از هر دو باشد. در این موارد، تعدیل داروهای حرکتی و تجویز داروهای ضدروان‌پریشی خاص ضروری است.

۶- آیا داروهای ضدروان‌پریشی برای بیماران پارکینسون خطرناک است؟

پاسخ: بله، بسیاری از داروهای ضدروان‌پریشی معمولی می‌توانند علائم حرکتی را بدتر کنند. اما داروهایی مانند کوئتیاپین یا کلوزاپین که اثر کمتری بر سیستم دوپامین دارند، ایمن‌تر و ارجح هستند.

۷- آیا افسردگی پارکینسون با افسردگی معمولی فرق دارد؟

پاسخ: افسردگی در پارکینسون گاهی شدیدتر، ماندگارتر و کمتر پاسخگو به درمان است و ممکن است با بی‌انگیزگی (آپاتی) یا اضطراب شدید همراه شود. درمان جامع شامل دارو و روان‌درمانی معمولاً بهتر عمل می‌کند.

۸- آیا روان‌درمانی می‌تواند به بیماران پارکینسون کمک کند؟

پاسخ: بله. روان‌درمانی‌هایی مانند CBT، گروه‌درمانی و مشاوره خانوادگی و استفاده از دستگاه‌هایی مثل rTMS و TDCS و ECT می‌تواند به بیماران کمک کنند تا با بیماری کنار بیایند، استرس و اضطراب را کاهش دهند و با چالش‌های روزمره سازگار شوند.

۹- آیا ورزش و فیزیوتراپی تأثیری بر علائم روانی دارند؟

پاسخ: بله. ورزش منظم می‌تواند سطح سروتونین و دوپامین را در مغز بهبود دهد، اضطراب و افسردگی را کاهش دهد و حس تسلط و اعتماد به نفس بیماران را تقویت کند.

۱۰- آیا مصرف داروهای پارکینسون روی خلق و روان بیمار تأثیر دارد؟

پاسخ: بله. برخی داروهای دوپامینرژیک می‌تواند خلق و رفتار بیماران را تغییر دهند، حتی ممکن است باعث رفتارهای تکانشی (مانند خرید افراطی یا قمار) شوند. بنابراین باید بیمار از نظر روانی پایش شود.

۱۲- چگونه می‌توان استرس و اضطراب بیماران پارکینسون را کاهش داد؟

پاسخ: ترکیبی از دارودرمانی، آموزش مهارت‌های مقابله‌ای، تمرینات آرام‌سازی، مدیتیشن، حمایت خانوادگی و روان‌درمانی مؤثر است. حمایتی و پرهیز از استرس نیز ضروری است.

۱۲- آیا بیماران پارکینسون به حمایت روانی خانواده نیاز دارند؟

پاسخ: بله. خانواده نقش بسیار مهمی در مراقبت، انگیزه‌دهی و حفظ عزت‌نفس بیمار دارند. آموزش خانواده برای پرهیز از رفتارهای سرزنش‌آمیز یا ترحم‌آمیز افراطی اهمیت دارد.

۱۳- آیا گروه‌درمانی برای بیماران پارکینسون مناسب است؟

پاسخ: بله. گروه‌درمانی باعث کاهش انزوا، تقویت مهارت‌های اجتماعی و ایجاد حس هم‌دلی و امید در بیماران می‌شود. برای خانواده‌ها نیز گروه‌های حمایتی موجود است.

۱۴- چه زمانی باید به روانپزشک مراجعه کنیم؟

پاسخ: هرگاه بیمار دچار افسردگی، اضطراب، توهم، اختلالات رفتاری، تغییرات شدید خلق یا بی‌خوابی شود، باید ارزیابی روانپزشکی انجام شود.

۱۵- آیا داروهای ضدافسردگی باعث بدتر شدن علائم پارکینسون می‌شوند؟

پاسخ: در بیشتر موارد خیر. داروهایی مانند مهارکننده‌های بازجذب سروتونین (SSRI) و برخی داروهای سه‌حلقه‌ای به‌صورت ایمن و مؤثر استفاده می‌شوند.

۱۶- آیا تحریک مغناطیسی مغز (rTMS) یا سایر روش‌های نوروتراپی مفید است؟

پاسخ: مطالعات نشان می‌دهد که rTMS می‌تواند در بهبود افسردگی مقاوم و حتی برخی علائم حرکتی کمک‌کننده باشد. با این حال، هنوز درمان استاندارد نیست و به‌عنوان مکمل استفاده می‌شود.

۱۷- آیا بی‌خوابی در پارکینسون قابل درمان است؟

بله. درمان بی‌خوابی شامل بهبود بهداشت خواب، اصلاح داروها، روان‌درمانی و در صورت نیاز داروهای خواب‌آور کوتاه‌مدت است.

۱۸- چگونه داروهای روانپزشکی و داروهای پارکینسون تداخل ندارند؟

پاسخ: تجویز باید توسط پزشک آگاه به تداخلات دارویی انجام شود و تغییرات تدریجی و با پایش دقیق صورت گیرد.

۱۹- آیا بیماران پارکینسون ممکن است به داروهای اعتیادآور نیاز پیدا

کنند؟

پاسخ: خیر. داروهای مورد استفاده در درمان پارکینسون و اختلالات روانی معمولاً اعتیادآور نیستند. البته باید از تجویز بنزودیازپین‌ها با دوز بالا و طولانی‌مدت پرهیز کرد.

۲۰- آینده درمان‌های روانپزشکی پارکینسون چگونه است؟

پاسخ: پیشرفت‌هایی در زمینه ژن‌درمانی، سلول‌های بنیادی، نوروتراپی و داروهای هدفمند در دست تحقیق است که می‌تواند در آینده کیفیت زندگی بیماران را به‌طور چشمگیری بهبود دهد.

منابع

احمدی، س.، کاظمی، ع.، و رضایی، ن. (۱۳۹۹). اثربخشی درمان شناختی- رفتاری بر افسردگی و اضطراب بیماران مبتلا به پارکینسون. مجله علوم اعصاب ایران، ۲۱(۱)، ۴۵-۵۲.

بهرامی، م.، نوری، پ.، و حسینی، ج. (۱۴۰۰). بررسی نقش حمایت اجتماعی در کیفیت زندگی بیماران پارکینسون. *مجله روانشناسی سلامت*، ۹(۲)، ۷۳-۸۲.

حسینیان، ح.، عباسی، م.، و احمدی، ن. (۱۳۹۸). بررسی کارایی نوروفیدبک در بهبود علائم غیرحرکتی بیماران پارکینسون. *مجله توانبخشی*، ۲۰(۳)، ۱۱۵-۱۲۶.

- Seppi, K., Poewe, W., Rascol, O., Goetz, C. G., Brooks, D. J., Fahn, S., ... & Martinez-Martin, P. (۲۰۲۳). Recent advances in the treatment of Parkinson's disease: A review. *Lancet Neurology*, ۲۲(۱), ۲۵-۳۹.
- Espay, A. J., Marras, C., & Lang, A. E. (۲۰۲۲). New frontiers in Parkinson s disease therapeutics. *Nature Reviews Neurology*, ۱۸(۸), ۴۶۹-۴۸۵.
- Titova, N., Pihlstrom, L., Chaudhuri, K. R., & Lees, A. J. (۲۰۲۲). Non-motor symptoms of Parkinson's disease: new concepts, treatment paradigms, and future directions. *Movement Disorders*, ۳۷(۹), ۱۹۲۰-۱۹۳۴.
- Armstrong, M. J., Okun, M. S., & Dorsey, E. R. (۲۰۲۳). Patient-centered care and telemedicine in Parkinson s disease: Lessons learned. *Journal of Parkinson s Disease*, ۱۳(S۱), S۱۳۵-S۱۴۴.
- Fathy, Y., Farghaly, M., & Ibrahim, M. (۲۰۲۲). Neuromodulation techniques in Parkinson's disease: An update. *Frontiers in Neurology*, ۱۳, ۹۱۰۶۴۸.